

M. Tullii Ciceronis
EPISTOLARUM

L⁴⁰

SELECTARUM

20.

46

LIBRI TRES.

L O N D I N I,

Impressi pro Societate Stationariorum.

*Venales prostant apud Obadium Bla-
grave, ad Insigne Ursæ in D. Pau-
li Cœmeterio, 1689.*

20. 40 L.

1396: 11

ea
jur
ob
sen
te
in
te
re
au
nu
la
fi
re
le

A D

LECTOREM.

IN hac nova Epistolarum Ciceronis selectione, id præstitimus, benevole Lector, ut, perlustratis diligenter omnibus & singulis Epistolarum libris, eas exciperemus Epistolas, quarum lectio juventuti plurimum profutura esset, siue ob formularum elegantiam, siue ob rerum sententiarumque momenta. Conjecimus autem eas, quæ breviores facilioresque erant, in librum primum: ut deinceps in secundo tertioque illæ extarent, quæ paulò maiorem juventutis captum requirunt. Cum autem incredibile dictu sit, quantum venustatis utilitatisque habeant libri epistolarum ad Atticum, dedimus operam, ut, si quæ in illis essent, quæ pulcherrimam rerum tractationem, & simul haud difficilem obscurumque sensum haberent, eas

A 2

omnes

omnes juvenus sibi hic ante oculos posita
haberet, ut inde sibi quisque caperet, quo
in hoc familiari scribendi genere, non tan-
tum cum facili quadam venustate, sed
cum summa doctrina prudentiaque conju-
ctum esset.

M. TUI

ca
&
2
ft
tu
fu
g
P

posita
t, quo
non tan
sed &
conju

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM
S E L E C T A R U M
Liber Primus.

Ex lib. XIV. ad fam. Epist. IX.

Cicero S. D. Terentia sua.

AD cæteras meas misérias accessit dolor è
Dolabellæ valetudine, & Tullia: omni-
nò de omnibus rebus nec quid consilii
capiam, nec quid faciam, scio. Tu velim tuam,
& Tullia valetudinem cures. Vale.

Ex eod. Epist. XI.

Cicero S. D. Terentia sua.

Si vales, bene est, ego valeo. Tullia no-
stra venit ad me prid. Id. Jun. cujus summa vir-
tute, & singulari humanitate, graviore etiam
sum dolore affectus, nostra factum esse negli-
gentia, ut longe alia in fortuna esset, atque ejus
pietas, ac dignitas postulabat. Nobis erat in
A 3 animo,

animo, Ciceronem ad Cæsarem mittere, & cum eo Cn. Sallustium: si profectus erit, faciam te certiolem. Valetudinem tuam curam diligenter. Vale. XVII. Calend. Quinct.

Ex eod. Epist. XII.

Cicero S. D. Terentia sue.

Quod nos in Italiam salvos venisse gaudeo perpetuo gaudeas velim; sed perturbati dolore animi, magnisque injuriis, metuo, ne id consilii ceperimus, quod non facile explicare possimus; quare, quantum potes, adjuva, quid autem possis, mihi in mentem non venit. In viam quod te des hoc tempore, nihil est, & longum est iter, & non tutum: & non video quid prodesse possis, si veneris. Vale. Datum prid. Non Nov. Brundisio.

Ex eod. Epist. XVII.

Tullius S. D. Terentia sue.

Si quid haberem, quod ad te scriberem; facerem id & pluribus verbis, & sæpius: nunc quæ sunt negotia, vides: ego autem quo modo sim affectus, ex Lepta & Trebatio poteris cognoscere; fac ut tuam, & Tullia valetudinem cures. Vale.

Ex eod. Epist. XX.

Tullius S. D. Terentia sue.

In Tuscanum nos venturos putamus aut
nonis

ere, & ponis, aut postridie : ibi fac ut sint omnia pa-
rit, fa- rata : plures enim fortasse nobiscum erunt, &
n cura ut arbitror diutius ibi commorabimur : labrum
si in balneo non est, fac ut sit : item cætera, quæ
sunt ad victum, & ad valetudinem necessaria.
Vale. Calendis Octob. de Vēnusino.

Ex lib. VI. ad fam. Epist. XVII.

Bithynicus S. D. Ciceroni.

audes
ti do-
ne id
olicare
a, quid
t. In
st, &
video
patum
Si mihi tecum non & multæ, & justæ
caussæ amicitiae privatim essent, repeterem
initia amicitiae ex parentibus nostris : quod
faciendum iis existimo, qui paternam amici-
tiam nullis ipsi officiis prosecuti sunt ; itaque
contentus ero nostra ipsorum amicitia : cujus
fiducia peto à te, ut absentem me, quibuscun-
que in rebus opus fuerit, tueare, si nullum of-
ficium tuum apud me intermoriturum existi-
mas. Vale.

Ex eod. Epist. XVIII.

Cicero S. D. Bithynico.

rem ;
nunc
mo-
teris
tudi-
7
Cum cæterarum rerum causa cupio esse
aliquando rempub. constitutam : tum velim,
mihi credas, accidere id etiam, quo magis ex-
petam promissum tuum, quo in literis uteris :
scribis enim, si ita sit, te mecum esse victurum :
gratissima mihi tua voluntas est : facisque ni-
hil alienum necessitudine nostra iudiciisque

aut
onis

A 4

patris

patris tui de me, summi viri: nam sic habeto, beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus valuerunt, aut valeant, conjunctiores tecum esse, quàm me; necessitudine neminem. quamobrem grata mihi est & memoria tua nostræ conjunctionis, & ejus etiam augendæ voluntas. Vale.

Ex lib. IX. ad fam. Epist. XXIII.

Heri veni in Cumanum: cras ad te fortasse; sed, cum certum sciam, faciam te paulo ante certior: etsi M. Ceparius, cum mihi in silva Gallinaria obviam venisset; quæsissemque quid ageres; dixit te in lecto esse, quòd ex pedibus laborares: tuli scilicet molestè, ut debui: sed tamen constitui ad te venire; ut & viderem te, & viderem, & cœnarem etiam: non enim arbitror coquum etiam te arthriticum habere: exspecta igitur hospitem cum minime edacem, tum inimicum cœnis sumptuosus. Vale.

Ex lib. VII. ad fam. Epist. IX.

Jam diu ignoro quid agas: nihil enim scribis: neque ego ad te his duobus mensibus scripseram: quia cum Quinto, fratre meo, non eras; quò mitterem, aut cui darem, nesciebam: cupio scire, quid agas, & ubi sis hibernaturus.

beto, maturus: equidem velim, cum Cæsare: sed ad
 eum propter ejus occupationes nihil sum au-
 sus scribere: ad Balbum tamen scripsi: tu tibi
 deesse noli: serius potius ad nos, dum plenior:
 quod huc properes, nihil est, præsertim Vacer-
 ra mortuo: sed tibi consilium non deest: quid
 constitueris, cupio scire. Cn. Octavius, an
 Cn. Cornelius quidem, tuus familiaris, sum-
 mo genere natus: terræ filius is me, quia scit
 tuum familiarem esse, crebro ad cœnam invitat:
 adhuc non potuit perducere: sed mihi tamen
 gratum est. Vale.

Ex eod. Epist. XXII.

10

Cicero S. D. Trebatio.

Illuferas heri inter scyphos, quod dixeram
 controversiam esse, possetne hæres, quod fur-
 tum antea factum esset, recte furti agere: ita-
 que etsi domum bene potus, seroque redieram,
 tamen id caput, ubi hæc controversia est, no-
 tavi, & descriptum tibi misi: ut scires id, quod
 neminem sensisse dicebas, Sex. Ælium, M.
 Manilium, M. Brutum sensisse: ego tamen
 Scævola, & Testæ assentior. Vale.

Ex eod. Epist. XXX.

11

Cicero S. D. Curio.

Facile perspexi ex tuis literis, quod sem-
 per

per studui, & me à te plurimi fieri, & te intelligere, quam mihi carus esses; quod quando uterque nostrum consecutus est, reliquum est, ut officiis certemus inter nos quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dar literas, facile patior. Sulpicii tibi operam intelligo ex tuis literis non multum opus fuisse, propter res tuas ita contractas, ut, quem admodum scribis, nec caput, nec pedes: equidem vellem uti pedes haberent, ut aliquando redires: vides enim exaruisse jam veterem urbanitatem, ut Pomponius noster suo jure possit dicere, nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam: ergo is tibi, nos ei succedimus: veni igitur, quæso; ne tantum semen urbanitatis unà cum republ. intereat. Vale.

Ex lib X. ad fam. Epist. II.

Meum studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut tuò in senatum, aut honestè venire potuissem, sed nec sine periculo quisquam, libere de republ. sentiens, versari potest in summa impunitate gladiatorum: nec nostræ dignitatis videtur esse, ibi sententiam de rep. dicere, ubi me & melius, & propius audiant armati, quàm Senatores. Quapropter in privatis rebus nullum neque officium, neque studium meum desiderabis: ne in publicis quidem

& te quidem, si quid erit, in quo me interesse neces-
se sit, unquam deero, ne cum periculo quidem
est, re meo, dignitati tuæ. In iis autem rebus, quæ
r nos nihilominus, ut ego absim, confici possunt,
vincar peto à te, ut mei rationem haberi velis, & sa-
as dari lutis, & dignitatis meæ. Vale.

Ex lib. XII. ad fam. Epist. XX.

Cicero S. D. Cornificio collega.

13 Grata mihi tuæ literæ, nisi quod Sinuessanum diversoriolum contempsisti. Quam quidem contumeliam villa pubilla iniquo animo ferret, nisi in Cumano, & Pompeiano reddideris *ἂν δὲ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις*, [Omnia pro omnibus.] Sic igitur facies; meque amabis, & scripto aliquo lacesces. Ego enim respondere facilius possum, quàm provocare. Quod si, ut es, cessabis, lacescam: nec tua ignavia etiam mihi inertiam afferet. Plura otiosus: hæc, cum essem in senatu, exaravi. Vale.

Ex eod. Epist. XXVII.

Cicero S. D. Cornificio.

14 Sex. Aufidius & observantia, qua me colit, accedit ad proximos, & splendore equitum Romanorum nemini cedit. Est autem ita temperatis, moderatisque moribus, ut summa severitas

severitas cum humanitate jungatur ; Cujus tibi negotia, quæ sunt in Africa, ita commendo, ut majore studio, magisve ex animo commendare non possim : pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat meas apud te literas maximum pondus habuisse : hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.

Ex lib. XVI. ad fam. Epist. XXVI.

Verberavi te cogitationis tacito duntaxat convitio, quod fasciculus alter ad me jam sine tuis literis perlatus est : non potes effugere hujus culpæ pœnam, te patroño. Marcus est adhibendus : isque diu, & multis lucubrationibus, commentata oratione : vide, ut probare possit, te non peccasse : plane te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini, quæ lagenas etiam inanes obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim essent exsiccatæ : sic tu, etiam si, quod scribas, non habebis ; scribito tamen, ne furtum cessationis quæfivisse videaris : valde enim mihi semper & vera, & dulcia tuis epistolis nunciantur. Amamus nos. Vale.

Ex lib. II. ad fam. Epist. XIV.

16 *Cicero imp. S. D. Calio adili cur.*

Marco Fabio, viro optimo, & homine do-
ctissimo, familiarissime utor: mirificèque eum
diligō, cum propter summum ejus ingenium,
summamque doctrinam, tum propter singula-
rem modestiam, ejus negotium sic velim susci-
pias, ut si esset res mea: novi ego vos magnos
patronos: hominem occidat oportet, qui ve-
stra opera uti velit: sed in hoc nomine nullam
accipio excusationem: omnia relinques, si me
amabis, cum tua opera Fabius uti volet. Ego
res Romanas vehementer exspecto, & deside-
ro: in primisque, quid agas, scire cupio: nam
jam diu propter hiemis magnitudinem nihil
novi ad nos afferebatur. Vale.

Ex lib. XI. ad fam. Epist. XV.

17 *Cicero S. D. Bruto imp.*

Et si mihi tuæ literæ jucundissimæ sunt;
tamen jucundius fuit, quod in summa occa-
sione tua Planco collegæ mandasti, ut te mi-
& ve- Amali per literas excusaret: quod fecit ille dili-
genter: mihi autem nihil amabilius officio
tuo, & diligentia. Conjunctio tua cum colle-
ga, concordiaque vestra, quæ literis commu-
nibus declarata est, senatui, populoque Rom.
gratissima accidit. Quod superest, perge, mi-

Ex

Brute,

Brute, & jam non cum aliis, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, præsertim ad te, quo magistro brevitatis uti cogito. Literas tuas vehementer exspecto, & quidem tales quales maxime opto.

Ex eod. Epist. XXII.

Com. Ap. Claudio C. F. summa mihi necessitudo est, multis ejus officiis, & meis mutuis constituta. Peto à te majorem in modum, vel humanitatis tuæ, vel mea causa, ut eum auctoritate tua, quæ plurimum valet, conservatum velis. Volo te, cum fortissimus vir cognitus sis, etiam clementissimum existimari: magno tibi erit ornamento, nobilissimum adolescentem beneficio tuo esse salvum. Cujus quidem causa hoc melior debet esse, quod pietate adductus, propter patris restitutionem se cum Antonio conjunxit. Quare etsi minus veram causam habebis, tamen vel probabilem aliquam poteris inducere. Nutus tuus potest hominem summo loco natum, summo ingenio, summa virtute, officiosissimum præterea, & gratissimum, incolumem in civitate retinere. Quod ut facias, ita à te peto, ut majore studio magisque ex animo petere non possim. Vale.

Ex eod. Epist. XXIII.

19

Brutus S. D. Ciceroni.

Nos hic valemus, recte; & quo melius valeamus, operam dabimus. Lepidus commodè de nobis sentire videtur. Omni timore deposito, debemus liberè reipub. consulere. Quod si omnia essent aliena, tamen tribus tantis exercitibus, propriis reipubl. valentibus, magnum animum habere debebas, quem & semper habuisti, & nunc, fortuna adjuvante, augere potes. Quæ tibi superioribus literis mea manu scripsi, terrendi tui causâ homines loquuntur. Si frænum momorderis, peream, si te omnes, quotquot sunt, conantem loqui ferre poterunt. Ego, tibi ut antea scripsi, dum mihi à te literæ veniant, in Italia morabor. Vale. VIII. Cal. Jun. Eporædia.

Ex eod. Epist. XXIV.

20

Cicero S. D. Bruto.

Narro tibi, antea subirascebar brevitati tuarum literarum, nunc mihi loquax esse videor: te igitur imitabor. Quàm multa quàm paucis! Te rectè valere, operamque dare, ut quotidie melius: Lepidum commodè sentire: tribus exercitibus quidvis nos oportere consulere. Si timidus essem, tamen ista
epistola

epistola mihi omnem metum absterfisses : sed, ut mones, frænum momordi : etenim, qui te incluso, omnem spem habuerim in te ; quid nunc putas ? capio jam vigiliam meam, Brute, tibi tradere, sed ita, ut ne desina constantiæ meæ. Quod scribis, in Italia te moraturum, dum tibi literæ meæ veniant ; si per hostem licet, non erraris : multa enim Romæ : sin adventu tuo bellum confici potest : nihil sit antiquius. Pecunia, expeditissima quæ erat, tibi decreta est. Habes amantissimum Servilium : nos non desumus. Vale VIII. Id. Jun.

Ex eod. Epist. XXV.

Expectanti mihi tuas quotidie literas Lupus noster subito denunciavit, ut ad te scriberem, si quid vellem : ego autem, etsi, quid scriberem, non habebam ; (acta enim ad te mitti sciebam : inanem autem sermonem literarum tibi injucundum esse audiebam ;) brevitate secutus sum, te magistro : scito igitur, in te, & in collega spem omnem esse. De Bruto autem nihil adhuc certi : quem ego, quemadmodum præcipis, privatis literis ad bellum commune vocare non desino : qui utinam jam adesset : intestinum urbis malum, quod est non mediocre, minus timeremus. Sed quid ago ? non imitor Λακωνισµόν [*Lac-*
nismum]

nismum] tuum altera jam pagella procedit:
Vince & vale. xiv. Calend. Quint.

Ex eod. Epist. XXVI.

22

Brutus imp. S. D. Ciceroni.

In maximo meo dolore hoc solatio utor,
quod intelligunt homines, non sine causa me
timuisse ista, quæ acciderunt. Deliberent, u-
trum transjiciant legiones ex Africa, necne, &
ex Sardinia: Brutum accersant, necne: mihi
stipendium dent, an non, decernant. Ad Sena-
tum literas misi: crede mihi, nisi ista omnia
ita fiunt, quemadmodum scribo, magnum nos
omnes adituros periculum: rogo te, videte,
quibus hominibus negotium detis, qui ad me
legiones adducant: & fide opus est, & celeri-
tate. Vale IIII. Non. Jun. ex castris.

Ex lib. XV. ad fam. Epist. VIII.

23

Cicero procos. S. D. Marcello cos. des.

Maxima sum lætitia affectus, cum audiui te
consulem factum esse: eumque honorem tibi
deos fortunare volo, atque à te pro tua pa-
rentisq; tui dignitate administrari: nam cum
te semper dilexi, amavique, quod mei aman-
tissimum cognovi in omni varietate rerum
mearum: tum patris tui pluribus beneficiis,
vel defensus tristibus temporibus, vel orna-
tus secundis, necesse est ut & sim totus vester,

B

&

& esse debeam : cum præsertim matris tuæ, gravissimæ, atque optimæ fœminæ, majora erga salutem dignitatẽque meam studia, quam erant à muliere postulanda, perspexerim : quapropter à te peto majorem in modum, ut me absentem diligas, atque defendas. Vale.

Ex lib. VII. ad fam. Epist. VI.

In omnibus meis epistolis, quas ad Cæsarem, aut Balbum mitto, legitima quædam est accessio commendationis tuæ; nec ea vulgaris, sed cum aliquo insigni indicio meæ erga te benevolentia: tu modo ineptias istas, & desideria urbis, & urbanitatis depone: &, quo consilio profectus es, id assiduitate, & virtute consequere: hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quàm ignoverunt Medæ, quæ Corinthum, arcem altam, habebant, matronæ opulentæ optimates: quibus illa manibus gypsatisissimis persuasit, ne sibi illæ vitio verterent, quod abesset à patria.

Nam multi suam rem bene gessere & publicam patria procul :

Multi, qui domi atatem agerent, propterea sunt improbat.

quo in numero tu certè fuisses, nisi te extrusissemus.

tuæ, sissemus. Sed plura scribemus aliàs. Tu, qui
joraceteris cavere didicisti, in Britannia ne ab ef-
uam sedariis decipiaris, caveto: &, quando Me-
im: deam agere cœpi, illud semper memento. Qui
, ut ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequidquam
le. sapit. Cura ut valeas.

Ex eod. Epist. VII.

25

Cicero S. D. Trebatio.

Ego te commendare non desisto: sed, quid
proficiam, ex te scire cupio: spem maximam
habeo in Balbo: ad quem de te diligentissime,
& sæpissime scribo: illud soleo mirari, non me
toties accipere tuas literas, quoties à Q. fra-
tre mihi afferuntur. In Britannia nihil esse au-
dio neque auri, neque argenti: id, si ita est, esse-
dum aliquod suadeo rapias, & ad nos quam-
primum recurras: sin autem sine Britannia ta-
men assequi id, quod volumus, possumus, per-
fice, ut sis in familiaribus Cæsaris: multum
te in eo frater adjuvabit meus, multum Bal-
bus; sed, mihi crede, tuus pudor & labor plu-
rimum: imperatorem liberalissimum habes, æ-
tatem opportunissimam, commendationem cer-
te singularem: ut tibi unum timendum sit, ne
ipse tibi defuisse videare. Vale.

Ex lib. XVI. ad Atticum, Epist. XVI.

26

Cicero Attico S.

Jucundissimas tuas legi literas: ad Plancum scripsi: habes exemplum. Cum Tirono quid sit locutus, cognoscam ex ipso. Cum sorore ages attentius, si te occupatione ista relaxaris.

Ex lib. XII. ad Atticum, Epist. XLIX.

27

Cicero Attico S.

Ut me levarat tuus adventus, sic discessus afflixit. Quare quum poteris, id est, quum Sestii actioni operam dederis, revises nos vel unus dies mihi erit utilis: quid dicam, gratus? Ipse Romam venirem, ut una essemus, si fatis consilium quadam de re haberem.

Ex eod. Epist. LII.

28

Cicero Attico S.

Ego etsi nihil habeo, quod ad te scribam, scribo tamen, quia tecum loqui videor. Hic nobiscum sunt Nicias, & Valerius. Hodie tuas literas expectabamus matutinas: erunt fortasse alteræ pomeridianæ, nisi te Epiroticæ literæ impediunt, quas ego non interpello. Mihi ad te epistolas ad Marcianum, & ad Montanum: eas in eundem fasciculum velim addas: nisi fortè jam dedisti.

Ex

Ex lib. XIII. ad Att. Epist. XLVI.

29

Cicero Attico S.

ncum
quid
prore
karis
cessus
quum
s vel
gra-
is, si
Heri nescio quid in strepitu videor exaudisse, quum diceres, te in Tusculanum venturum: quod utinam, iterum utinam; tuo tamen commodo. Lepta me rogat, ut, siquid sibi opus sit, accurram: mortuus enim Babullius, Cæsar opinor, ex uncia: etsi nihil adhuc: sed Lepta ex triente. Veretur autem ne non liceat tenere hæreditatem, ἀλόγως [*i rationaliter*] omnino: sed veretur tamen. Is igitur si accdierit, accurram: sin minus; haud antè, quam necesse erit. Tu Pollicem, cum poteris.

Ex lib. III. ad Att. Epist. V.

30

Cicero Attico S.

am,
Hic
tu-
for-
li-
Mi-
lon-
las:
Ex
Terentia tibi & sæpe, & maximas agit gratias: id est mihi gratissimum. Ego vivo miserrimus, & maximo dolore conficior. Ad te quid scribam, nescio: si enim es Romæ, jam me assequi non potes: sin es in via: quum eris me affecutus, coram agemus, quæ erunt agenda: tantum te oro, ut, quoniam meipsum semper amasti, eodem amore sis. Ego enim idem sum. Inimici mei mea mihi, non meipsum adimerunt. Cura, ut valeas. Dat. VIII. Id. April. Thurii.

B 3

Ex

Ex eod. Epist. VI.

31

Cicero Attico S.

Non fuerat mihi dubium, quin te Tarenti, aut Brundisii visurus essem: idque ad multa pertinuit: in eis, ut & in Epiro consistere-
mus, & de reliquis rebus tuo consilio utere-
mur: quoniam id non contigit, erit hoc quo-
que in magno numero nostrorum malorum.
Nobis iter est in Asiam, Cyzicum. Tibi me-
os commendo: me vix, misereque sustento.
Dat. XIV. Cal. Mal. de Tarentino.

Ex eod. Epist. XI.

32

Cicero Attico S.

Me & tuæ literæ, & quidam boni nuncii,
non optimis tamen auctoribus, & exspectatio
vestrarum literarum, & quod tibi ita placue-
rat, adhuc Thessalonicae tenebant. Si accepero
litteras, quas exspecto: si spes erit ea, quæ ru-
moribus afferebatur, ad te de me conferam:
si non erit, faciam te certiolem, quid egerim.
Tu me, ut facias, opera, consilio, gratia juva:
consolari jam desine, objurgare verò noli:
quod quum facis, ut ego tuum amorem, &
dolorem desidero! quem ita affectum mea
ærumna esse arbitror, ut te ipsum consolari ne-
mo possit. Q. fratrem optimum, humanissi-
mumque, sustenta. Ad me, obsecro te, ut
omnia

omnia certa perscribas. Dat. IV. Calendas
Quinct.

Ex lib. VII. ad Att. Epist. X.

Cicero Attico S.

Subito consilium cepi, ut antequam luce-
ret, exirem, neque conspectus fierit, aut ser-
mo, lictoribus præsertim laureatis. De reli-
quo, neque hercule quid agam, nec quid actur-
us sim, scio: ita sum perturbatus temeritate
nostriamentissimi consilii. Tibi verò quid sua-
deam, cuius ipse consilium expecto? Cn. noster
quid consilii ceperit, capiatve, nescio adhuc
in oppidis coarctatus, & stupens. Omnes, si
in Italia consistat, erimus unà: sin tedet, con-
siliu res est. Adhuc certè (nisi ego insanio) stul-
tè omnia & incautè. Tu, quæso, crebro ad
me scribe, vel quod in buccam venerit.

Ex eod. Epist. XXIII.

Cicero Attico S.

Philotimi literæ me quidem non nimis, sed
eos, qui in his locis erant, admodum delecta-
runt. Ecce postridie Cassio literæ Capua
à Lucretio, familiari ejus, Nigidium à Domi-
tio Capuam venisse: eum dicere, Vibullium
cum paucis militibus è Piceno currere ad Cnæ-
um: confestim sequi Cæsarem; Domiti-

um non habere militum III. m. Idem scripsit
Coff. Capua discessisse. Non dubito, quin
 Cnæus in fuga sit, modò effugiat. A consilio
 fugiendi, ut tu censes, absum.

Ex eod. Epist. XXXIV.

Quum dedissem ad te literas tristes, & me-
 tuo ne veras, de Lucretii ad Cassium literis
 Capua missis, Cephalio venit à vobis : attulit
 etiam à te literas hilariores, nec tamen firmas :
 ut soles. Omnia facilius credere possum,
 quàm quod scribitis, Pompeium exercitum ha-
 bere. Nemo huc ita affert : omniaque, quæ
 nolim. Rem miseram : malas causas semper
 obtinuit, in optima concidit. Quid dicam ?
 nisi, illud eum scisse : neque enim erat diffi-
 le : hoc nescisse ? Erat enim ars difficilis, rectè
 rempub. regere. Sed jam, jamque omnia scie-
 mus, & scribemus ad te statim.

Ex lib. VIII Att. Epist. X.

Dionysius quum ad me præter opinionem
 meam venisset, locutus sum cum eo liberalissi-
 mè : tempora exposui : rogavi, ut diceret,
 quid haberet in animo : me nihil ab ipso
 invito contendere : respondit, se, quot in num-
 mis haberet, nescire, quo loci esset : alios non
 solvere

solvere : aliorum diem nondum esse. Dixit etiam alia quædam de servulis suis, quare nobiscum esse non posset. Morem gessi, dimisi à me, ut magistrum Ciceronem, non libenter : ut hominem ingratum, non invitus. Volui te scire, quid ego de ejus facto judicarem.

Ex lib. IX. ad Att. Epist. V.

37 *Cæsar Imp. S. D. Ciceroni Imp.*

Quum Furnium nostrum tantum vidissem, neque loqui, neque audire meo commodo potuissem, properarem, atque essem in itinere, præmissis jam legionibus : præterire tamen non potui, quin & scriberem ad te, & illum mitterem, gratiasque agerem : etsi hoc officium & feci sæpe, & sæpius mihi facturus videor : ita de me mereris. In primis à te peto, quoniam confido me celeriter ad urbem venturum ut te ibi videam, ut tuo consilio, gratiâ, dignitate, ope omnium rerum uti possim. Ad propositum revertar : festinationi meæ brevitatiquè literarum ignosces. Reliqua ex Furnio cognosces.

Ex lib. IX. ad Att. Epist. XVI.

38 *Balbus Ciceroni imp. S.*

Cæsar nobis literas perbreveis misit, quarum exemplum subscripsi : brevitatè epistolæ scire poteris eum valde esse distentum, qui
tanta

tanta de re tam breviter scripserit. Si quid præterea novi fuerit, statim tibi scribam. *Caesar Oppio, Cornelióque S. A. d. VII. Idus Mart. Brundisium veni: ad murum castra posui. Pompeius est Brundisii: misit ad me Cn. Magium de pace: qua visa sunt, respondi. Hoc vos statim scire volui: cum in spem venero de compositione aliquid me conficere, statim vos certiores faciam. Quomodo nunc me putas, mi Cicero, torqueri, postquam rursus in spem pacis veni: ne qua res eorum compositionem impediat? Namque, quod absens facere possum, opto: quòd si unà essem, aliquid fortasse proficere possem. Nunc expectatione crucior. Vale.*

Ex lib. ad Att. Epist. X.

Næ ego essem heic libenter: atque id quotidie magis, ni esset ea causa quam tibi superioribus literis scripsi. Nihil hac solitudine jucundius, nisi paullum interpellasset Amyntæ filius ὁ ἀπεραντολογίας ἀνδρῆς, [*loquacitatis injucunda.*] Cætera, noli putare, amabiliora fieri posse ulla litore, prospectu maris: tamen his rebus omnibus. Sed neque hæc digna longioribus literis; nec erat quod scriberem; & somnus urgebat.

Ex eod Epist. XI.

40

Cicero Attico S.

Male mehercule de Athamante. Tuus autem dolor, humanus is quidem, sed magnopere moderandus. Consolationum autem multæ viæ: sed illa rectissima. Impetret ratio, quod dies impetratura est. Alexim verò curemus, imaginem Tironis: quem ægrum Romanam remisi: & si quid habet collis ὑποδύμιον, [*publicum*] ad me cum Tifameno transferamus. Tota domus vacat; superior, ut scis: hoc puto valde ad rem pertinere.

Ex eod. Epist. XII.

41

Cicero Attico S.

Male de Seio: sed omnia humana tolerabilia ducenda. Ipsi enim quid sumus? aut quamdiu hæc curaturi sumus? Ea videamus quæ ad nos magis pertinent, nec tamen multo: quid agamus de Senatu? Et, ut nequid prætermittam, Cæsonius ad me literas misit, Postumiam Sulpitii, domum ad se venisse. De Pompeii Magni filia tibi rescripsi, nihil me hoc tempore cogitare: alteram vero illam, quam tu scribis, puto, nosti: nihil enim vidi foedius: sed adsum: coram igitur: Obsignata epistola accepi tuas. Atticæ hilaritatem libenter audio; commotiunculis συμπολῶ, [*compator.*]

Ex

Ex eod. Epist. XVI.

42

Cicero Attico S.

Apud Apuleium (quoniam in perpetuum non placet) indies ut excuser, videbis. In hac solitudine careo omnium colloquio : cumque manè me in silvam abstrusi densam, & asperam, non ex eo inde ante vesperum. Secundum te nihil est mihi amicium solitudine. In hac mihi omnis sermo est cum literis : eum tamen interpellat fletus : cui repugno , quoad possum : sed adhuc pares non sumus. Bruto, ut suades , rescribam : eas literas cras habebis : quum erit cui des, dabis.

Ex eod. Epist. XXI.

43

Cicero Attico S.

Nondum videris perspicere, quam me nec Antonius commoverit, nec quicquam jam ejusmodi possit commovere. De Terentia autem scripsi ad te iis literis, quas dederam pridie, quod me hortaris, idque à cæteris desiderari scribis, ut dissimulem me tam graviter dolere, possumne magis, qui totos dies consumo in literis ? Quod etsi non dissimulationis, sed potius leniendi & sanandi animi causa facio, tamen si mihi minùs proficio, simulationi certè facio satis. Minùs multa ad te scripsi, quòd exspectabam tuas literas ad eas, quas ad te pridie dederam.

deram. Expectabam autem maximè de fano : nonnihil etiam de Terentia : velim me facias certiozem proximis literis, Cn. Cæpio, Serviliæ Claudii pater, vivõne patre suo naufragio perierit, an mortuo. Item Rutilia vivõne C. Cotta, filio suo, mortua sit, an mortuo : pertinet ad eum librum, quem de luctu minuendo scripsimus.

Ex eod. Epist. XXXV.

44

Cicero Attico S.

Fanum fieri volo, neque hoc mihi dissuaderi potest : sepulchri similitudinem effugere, non tam propter pœnam legis studeo, quam ut maximè assequar ἀπεδείκναι, [consecrationem] quod poteram, si in ipsa villa facerem. Sed, ut sæpe locuti sumus, commutationes dominorum reformido. In agro ubicumque fecero, mihi videor assequi posse, ut posteritas habeat religionem. Hæ meæ tibi ineptiæ (fatebor enim) ferendæ sunt : nam habeo, ne me quidem ipsum, quicum tam audacter communem, quàm te. Si tibi res, si locus, si institutum placet : lege, quæso, legem, mihi quæ eam mitte. Siquid in mentem veniet, quomodo eam effugere possimus, utemur. Ad Brutum siquid scribes, nisi alienum putabis, objurgato eum, quem in Cumano esse noluerit propter eam causam, quam tibi dixit. Cogitanti enim mihi, nihil tam videtur potuisse facere rustice.

Et

Et, si tibi placebit sic agere de fano, ut cœpi-
mus, velim cohortere, & exacuas Cluatium:
nam, etiamsi alio loco placebit, illius nobis
opera consilióque utendum puto. Tu ad vil-
lam fortasse cras.

Ex eod. Epist. XLVIII.

Heri non multo pòst, quàm tu à me dis-
cessisti, puto, quidam urbani, ut videbantur,
ad me mandata & literas attulerunt à C. Ma-
rio C. F. eum multis verbis agere mecum per
cognitionem, quæ mihi secum esset, per eum
Marium, quem scripsissem, per eloquentiam
L. Crassi, avi sui, ut se defenderem: causam-
que suam mihi perscripsit: Rescripsi, patrono
illi nihil opus esse, quoniam Cæsaris, propin-
qui ejus, omnis potestas esset, viri optimi, &
hominis liberalissimi: me tamen ei fauturum.
O tempora! fore quum dubitet Curtius con-
sulatum petere! sed hæc hæcenus. De Tirone,
mihi curæ est: sed jam sciam, quid agat. Heri
enim misi qui videret: cui etiam ad te literas
dedi. Epistolam ad Cæsarem tibi misi Horti
quam in diem proscripti sint, velim ad me scri-
bas.

Ex

Ex eod. Epist. LI.

46

Cicero Attico S.

L. Tullium Morutanum nosti, qui cum Cicerone profectus est : ab ejus sororis viro literas accepi, Montanum Planco debere, quod præ pro Flaminio sit HS XX. de ea re nescio quid te à Montano rogatum. Sanè velim, si Plancus est rogandus, si ve qua re potes illum juvare, juves : pertinet ad nostrum officium : si res tibi fortè notior est, quàm mihi : aut si Plancum rogandum putas, scribas ad me yelim, ut, quid rei sit, & quid rogandum, sciam. De epistola ad Cæsarem, quid egeris, expecto. De Silio non ita sane laboro : tu mihi aut Scapulanos, aut Clodianos efficias necesse est. Sed nescio quid videris dubitare de Clodia, utrum quando veniat, an sint ne venales ? Sed quid est, quod audio, Spintherem fecisse divortium ? De lingua Latina securi es animi, dices, qui talia conscribis : ἀπογεγραφα [*exscripta*] sunt : minore labore fiunt : verba tantum affero : quibus abundo.

Ex lib. XIII. ad Att. Epist. XIV.

47

Cicero Attico S.

Brinnii libertus, cohæres noster, scripsit ad me velle, si mihi placeret, cohæredes, se & Sabinum Albium, ad me venire : id ego planè
nolo

nolo: hæreditas tanti non est: & tamen obire
 auctionis diem facile poterunt (est enim iij.
 Idus) si me in Tusculano postridie Non. ma-
 nè convenerint. Quòd si laxius volent profer-
 re, diem, poterunt vel biduum, vel triduum,
 vel ut videbitur: nihil enim interest. Quare,
 nisi jam profecti sunt, retinebis homines. De
 Bruto, si quid erit: de Cæsare, si quid scies,
 si quid erit præterea, scribes. Illud etiam at-
 que etiam consideres velim, placeátne tibi mit-
 ti ad Varronem quod scripsimus: etsi etiam ad
 te aliquid pertinet: nam scito, te ei dialogo ad-
 junctum esse; tertium, opinor: igitur consi-
 deremus: etsi nomina jam facta sunt: sed vel
 induci, vel mutari possunt.

Ex lib. XV. ad Att. Epist. XVI.

Tandem à Cicerone tabellarius, & meher-
 cule literæ πεπινωμελώς [ebriosè] scriptæ
 quod ipsum προκοπῶ [processum] aliquam sig-
 nificaret. Itemque cæteri præclara scribunt.
 Leonides tamen retinet suum illud *Adhuc*:
 summis verò laudibus Herodes: quid quæris?
 Vel verba mihi dari facile patior in hoc, me-
 que libenter præbeo credulum. Tu velim, si-
 quid tibi est à Statio scriptum, quod pertineat
 ad me, certior me facias. Narro tibi: hæc
 loca venusta sunt, abdita certè, &, si quid
 scribere velis, arbitris libera: sed nescio quo-
 modo

modo οἷνϙ φίλϙ, [*domus amica.*] Itaque me referunt pedes in Tusculanum: & tamen hæc ἐωπογραφία [*descriptio virgultorum*] ripulæ, videtur habitura celerem satietatem. Equidem etiam pluvias metuo, si prognostica nostra vera sunt. Ranæ enim ῥητορεύουσι [*rhetorificantur.*] Tu, quæso, fac sciam ubi Brutum nostrum, & quo die videre possim.

Ex lib. XVI. ad Att. Epist. IX.

49

Cicero Attico S.

Binæ uno die mihi literæ ab Octaviano: nunc quidem ut Romam statim veniam: velle se rem agere per senatum. Cui ego, non posse senatum ante Cal. Jan. Quod quidem ita credo. Ille autem addit, *Ut utar consilio tuo.* Quid multa? Ille urget: ego autem σκεπτομαι, [*Animi dubius sum*] non confido ætati; ignoro, quo animo: nil sine Panfa tuo volo. Vereor, ne valeat Antonius: nec à mari discedere libet: & metuo, ne qua ἀευσία, [*fortitudo*] me absente. Varroni quidem displicet consilium pueri: mihi non: firmas copias habet. Brutum habere potest, & rem gerit palàm: centuriat Capuæ: dinumerat: jam jamque video bellum. Ad hæc rescribe.

C

Ex

Ex eod. Epist. X.

50

Cicero Attico S.

Tabellarium meum calend. Roma profectum sine tuis literis miror. VI. cal. Arpinum venit, ad me in Sinuessanum eodem die. Vulgò loquebatur, Antonium mansurum esse Caecilini: itaque mutavi consilium: statueram enim rectà Appia Romam: facile me ille esset asscutus: aiunt enim eum Cæsariana uti celeritate. Verti igitur me à Minturnis Arpinum versus. Constituteram ut prid. Id. aut Aquini manerem, aut in Arcano. Nunc, mi Attice, tota mente incumbe in hac cura: magna enim res est. Tria sunt autem, maneamne Arpini, an propius accedam, an veniam Romam. Quod censueris, faciam: sed quamprimum: avidè exspecto tuas literas. VI. Id manè in Sinuessano.

Ex lib. I. ad Att. Epist. XII.

51

Cicero Attico S.

Asiam Quinto, suavissimo fratri, obtigisse audisti: non enim dubito, quin celerius tibi hoc rumor, quam ullius nostrum literæ nunciarint. Nunc, quoniam & laudis avidissimi semper fuimus, & præter cæteros, φιλέμμετες [Græcia amatores] & sumus, & habemur, & multorum odia atque inimicitias reipubl. causa suscepimus, παιτοῖνς ἀρετῆς μνησκειο, [omnimoda

[*omnimoda virtutis memento ;*] curaque, & effice, ut ab omnibus & laudemur, & amemur. His de rebus plura ad te in ea epistola scribam, quam ipsi Quinto dabo. Tu me velim certio-
t-rem facias, quid de meis mandatis egeris ;
m-atque etiam, quid de tuo negotio. Nam ut
l-Brundisio profectus es, nullæ mihi abs te sunt
a-redditæ literæ. Valde aveo scire, quid agas :
m-Idib. Mart. Vale.

M. TULLII CICERONIS

EPISTOLARUM

S E L E C T A R U M

Liber Secundus.

Ex lib. IV. ad fam. Epist. XV.

Cicero S. D. Plancio.

A Ccepi perbreves tuas literas : quibus id,
quod scire cupiebam, cognoscere non po-
tui ; cognovi autem id, quod mihi dubium non
fuit : nam, quàm fortiter ferres communes mi-
&ferias non intellexi : quàm me amares, facile
perspexi : sed hoc scieram : illud si scissem,
ad id meas literas accommodassem : sed ta-
men

men etsi antea scripsi, quæ existimavi scribi oportere: tamen hoc tempore breviter commo-
nendum putavi, ne quo periculo te proprio
existimares esse: in magno omnes, sed tamen
in communi sumus: quare non debes aut pro-
priam fortunam & præcipuam postulare, aut
communem recusare: quapropter eo animo si-
mus inter nos, quo semper fuimus: quod de
te sperare, de me præstare possum: Vale.

Ex lib. V. ad fam. Epist. I.

Q. Metellus Q. F. Celer. procos. S. D.

2

M. Tullio Ciceroni.

Si vales, bene est. Existimâram, pro mu-
tuo inter nos animo; & pro reconciliata gra-
tia, neque me absentem ludibrio læsum iri,
nec Metellum fratrem, ob dictum, capite
ac fortunis per te oppugnatum iri: quem si
parum pudor ipsius defendebat; vel fami-
liæ debebat nostræ dignitas, vel meum stu-
dium erga vos remque publicam satis suble-
vare: nunc video illum circumventum, me
desertum à quibus minime conveniebat: ita-
que in luctu, & squalore sum, qui provin-
ciæ, qui exercitui præsum, qui bellum gero:
quæ, quoniam nec ratione, nec majorum no-
strorum clementia administraſtis: non erit
mirandum, si vos pœnitebit. Te tam mo-
bili

bili in me meosque esse animo, non sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec cujusquam injuria à republica abducet. Vale.

Ex lib. X. ad fam. Epist. XIII.

3 *Cicero S. D. Planco imp. cos. des.*

Ut primum potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornando, quod positum esset aut in præmio virtutis, aut in honore verborum : id ex ipso S. C. poteris cognoscere : ita enim est perscriptum, ut à me descripto dicta sententia est : quam senatus frequens secutus est summo studio, magnoque consensu. Ego quanquam ex tuis literis ; quas mihi misisti, perspexeram te magis judicio bonorum quam insignibus gloriæ delectari ; tamen considerandum nobis existimavi, etiam, si tu nihil postulares, quantum tibi à repub. deberetur : tu contexes extrema cum primis, qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit : itaque Homerus non Ajacem, nec Achillem, sed Ulysssem appellavit *πολύτροπος*. Vale.

Ex eod. Epist. XIV.

4 *Cicero S. D. Planco imp. cos. des.*

O Gratam famam, biduo ante victoriam, de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis,

copiis : atqui etiam hostibus suis spes omnis in te est : fugisse enim ex prælio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. *Est* autem non minus gratum extrema delere, quàm prima depellere : equidem expectabam jam tuas literas, idque cum multis : sperabamque etiam, Lepidum, reipubl. temporibus admonitum, tecum & reipub. satis esse facturum. In illam igitur curam incumbe, mi Planice, ut ne qua scintilla teterrimi belli relinquatur : quod si erit factum ; & reipubl. divino beneficio affeceris, & ipse æternam gloriam consequere. III. Id. Maii. Vale.

5

Ex lib. X. ad fam. Epist. XXVII.

Cicero S. D. M. Lepido.

Quod mihi pro mea summa erga te benevolentia magnæ curæ est, ut quam amplissima dignitate sis ; moleste tui, te senatui gratias non egisse, cum esses ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter cives conciliandæ te cupidum esse lator : pacem eam si à servitute sejungis ; consules & reipubl. & dignitati tuæ : sin ista pax perditum hominem in possessionem impotentissimi dominatus restituta est : hoc animo scito esse omnes sanos, ut mortem servituti anteponant : itaque sapientius, meo quidem iudicio, facies, si te in istam pacificationem non interpones ; quæ neque senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur.

probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior
fies literis : tu pro tua prudentia, quid opti-
mum factu sit, videbis.

Ex lib. XII. ad fam. Epist. VI.

6

Cicero S. D. Cassio.

Qui status rerum fuerit tum, cum has lite-
ras dedi, scire poteris ex C. Tidio Strabone,
viro bono, & optime de republ. sentiente :
nam quid dicam, cupidissimo tui, qui, domo &
fortunis relictis, ad te potissimum profectus
sit? itaque eum tibi ne commendo quidem.
adventus ipsius ad te satis eum commendabit.
Tu velim sic existimes, tibi que persuadeas,
omne perfugium bonorum in te & Bruto esse
positum, si, quod nolim, adversi quid evene-
rit : res, cum hæc scribebam, erat in extremum
deducta discrimen. Brutus enim Mutinæ vix
jam sustinebat : qui si conservatus erit; vici-
mus : sin; (quod dii omen avertant) omnis
omnium cursus est ad vos : proinde fac tantum
animum habeas, tantumque apparatus, quan-
to opus est ad universam rempubl. recuperan-
dum. Vale.

Ex lib. XV. ad fam. Epist. XI.

7 *Cicero Imp. S. D. Marcello Cos.*

Quantæ tibi curæ meus honos fuerit, &
quàm idem exstiteris consul in me ornando

& amplificando, qui fueras semper cum parentibus tuis, & cum tota domo; etsi res ipsa loquebatur, cognovi tamen ex meorum omnium literis: itaque nihil est tantum, quod ego non tua causa debeam, facturumque sim cum studiose, tum libenter: nam magni interest, cui debeas: debere autem nemini malui, quam tibi: cui me cum studia communia, beneficia paterna, tuaque jam ante conjunxerant; tum accidit, mea quidem sententia, maximum vinculum, quod ita rempubl. geris, atque gessisti, qua mihi carius nihil est, ut quantum tibi omnes boni debeant, quo minus tantundem ego unus debeam, non recusem: quamobrem tibi velim ii sint exitus, quos mereris, & quos fore confido. Ego, si me navigatio non morabitur, quæ incurrebat in ipsos Etesias, propediem te, ut spero, videbo. Vale.

Ex lib. XVI. ad fam. Epist. VIII.

Magnæ nobis est sollicitudini valetudo tua. nam tametsi qui veniunt, ἀνένδυνα μὲν, χερσὶν ἄνεργα δ, [*quæ sunt extra periculum quidem, tardiora verò*] nunciant: tamen in magna consolatione ingens inest sollicitudo, si diutius a nobis absfuturus es, is, cujus usum & suavitatem desiderando sentimus: attamen, quam videre te tota cogitatione cupio; tamen

te penitus rogo, ne te tam longæ navigationi & viæ per hiemen, nisi bene firmum, committas, neve naviges, nisi exploratè vix in ipsis tectis & oppidis frigus infirma valetudine vitatur; ne dum in mari & via sit facile abesse ab injuria temporis.

Ψύχῃ δὲ λεπτῇ χρωτὶ πολεμώτατον,

[*Frigus quidem tenui cuti inimicissimam,*]

inquit Euripides: cui tu quantum credas, nescio: ego certe singulos ejus versus singula testimonia puto. Effice, si me diligis, ut valeas, & ut ad nos firmus ac valens quam primum venias. Ama nos, & vale. Q. F. tibi salutem plurimam dicit.

Ex eod. Epist. XII.

9 *Tullius S. D. Tironi.*

Ego verò cupio te ad me venire: sed viam timeo: gravissime ægrotasti: inedia, & purgationibus, & vi ipsius morbi consumptus es: graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, si quæ culpa commissa est: jam ad id biduum, quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuò ad reditum dies quinque: ego in Formiano ad III. cal. esse volo ibi te ut firmum offendam, mi Tiro, effice: literulæ meæ, sive nostræ, tui desiderio

rio oblanguerunt : hac tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paulum sustulerunt. Pompeius erat apud me, cum hæc scribebam: hilare & libenter ei cupienti audire nostra, dixi, sine te omnia mea muta esse: tu, musis nostris, para, ut operas reddas: nostra ad diem dictam fient: docui enim te, fides ἐτυμον, [verum] quod haberet. Fac plane ut valeas: nos ad summum. Vale. XIV. Cal. Jan.

Ex lib. I. ad fam. Epist. VI.

10

Cicero S. D. Lentulo.

Quæ gerantur, accipies ex Pollione, qui omnibus negotiis non interfuit solum, sed præfuit. Me in summo dolore, quem in tuis rebus capio, maxime scilicet consolatur spes, quod valde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas & consiliis tuorum amicorum, & ipsa die, qua debilitantur cogitationes & inimicorum, & proditorum. Facile secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum: quorum imaginem video in rebus tuis: nam, etsi minore in re violatur tua dignitas, quam mea salus afflicta sit: tamen est tanta similitudo, ut sperem te mihi ignoscere, si ea non timuerim, quæ ne tu quidem unquam timenda duxisti: sed præsta te eum, qui mihi à teneris, ut Græci dicunt, ungniculis es cognitus: illustrabit, mihi crede, tuam amplitudinem hominum injuria: à me omnia summa

summa in te studia, officiaque expecta: non fallam opinionem tuam.

Ex eod. Epist. X.

11 *M. Cicero S. D. L. Valerio Jurisconsulto.*

Cur enim tibi hoc non gratificer, nescio; præsertim cum his temporibus audacia pro sapientia liceat uti. Lentulo nostro egi per literas tuo nomine gratias diligenter: sed tu velim desinas jam nostris literis uti, & nos aliquando revisas, & ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quàm istic, ubi solus sapere videare: quanquam qui istinc nunc veniunt, partim te superbum esse dicunt, quòd nihil respondeas; partim contumeliosum, quòd male respondeas. Sed jam cupio tecum coram jocari: quare fac, ut quamprimum venias; neque in Apuliam tuam accedas; ut possimus, salvum venisse, gaudere: nam, illò si veneris, tanquam Ulysses cognosces tuorum neminem. Vale.

Ex lib. II. ad fam. Epist. IV.

12 *Cicero S. D. Curioni.*

Epistolarum genera multa esse, non ignoras: sed unum illud certissimum, cujus causa inventa res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire, aut nostra, aut ipsorum interesset: hujus generis

neris literas à me profectò non expectas, tuarum enim rerum domesticarum habes & scriptores, & nuncios: in meis autem rebus nihil est sane novi. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quæ me magnopere delectant; unum familiare, & jocosum; alterum severum, & grave: utro me minus deceat uti, non intelligo. Jocerne tecum per literas? civem mehercule non puto esse, qui temporibus his ridere possit. An gravius aliquid scribam? quid est, quod possit graviter à Cicerone scribi ad Curionem, nisi de republ. atque in hoc genere hæc mea causa est, ut neque ea, quæ nunc sentio, velim scribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictum est; utar ea clausula, qua soleo, tæque ad studium summæ laudis cohortabor: est enim tibi gravis adversaria constituta, & parata incredibilis quædam expectatio: quam tu una re facillime vinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam adamaris, quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis esse elaborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis incitatum esse considerem: & hoc quicquid attingi, non feci inflammandi tui causa, sed testificandi amoris mei. Vale.

Ex lib. III. ad fam. Epist. XII.

13 Cicero imp. S. D. Appio Pulcro.

Quasi divinarem, tali in officio fore mihi aliquando

aliquando expectandum studium tuum ; sic, cum de tuis rebus gestis agebatur, inserviebam honori tuo : dicam tamen verè : plus, quàm acceperas, reddidisti : quis enim ad me non perscripsit, te non solum auctoritate orationis, sententia tua quibus ego à tali viro contentus eram ; sed etiam opera, consilio, domum veniendo, conveniendis meis, nullum onus officii cuiquam reliquum fecisse ? hæc mihi ampliora multo sunt, quàm illa ipsa, propter quæ hæc laborantur. *Insignia* enim virtutis multi etiam sine virtute assecuti sunt : talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest : itaque mihi propono fructum amicitiae nostræ ipsam amicitiam, qua nihil est uberius, præsertim in iis studiis, quibus uterque nostrum devictus est : nam tibi me profiteor & in rep. socium, de qua idem sentimus ; & in quotidiana vita conjunctum cum iis artibus, studiisque, quæ colimus : velim ita fortuna tulisset, ut, quanti ego omnes tuos facio, tanti tu meos facere posses : quod tamen ipsum, nescio qua permotus animi divinatione, non despero : sed hoc nihil ad te, nostrum est onus : illud velim sic habeas, quod intelliges ; hac renovata, additum potius aliquid ad meum erga te studium, cui nihil videbatur addi posse, quàm quidquam esse detractum. Cum hæc scribebam, censorem jam te esse sperabam : eo brevior est hæc epistola, & ut

ut adversus magistrum morum, modestior.
Vale.

Ex lib. ad fam. Epist. IX.

14 *P. Vatinius imp. S. D. Ciceroni suo.*

Si vales, bene est: ego valeo. Si tuam consuetudinem in patrociniis tuendis servas, P. Vatinius cliens ad te venit, qui pro se causam dicier vult: non puto repudiabis in honore, quem in periculo recepisti. Ego autem quem potius adoptem, aut invocem, quàm illum, quo defendente vincere dedici? An verear, ne, qui potentissimorum hominum conspirationem neglexerit pro meà salute, is pro honore meo, pusillorum, ac malevolorum obtrectiones, & invidias non posternat, atque obterat? Quare, si me, sicut soles, amas; suscipe me totum, atque hoc, quidquid est oneris, ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum, ac sustinendum puta: scis meam fortunam nescio quo modo facile obtrectatores invenire, non meo quidem mehercule merito: sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidit? Si quis forte fuerit, qui nostræ dignitati obesse velit, peto à te, ut tuam consuetudinem, & liberalitatem in me absente defendendo mihi præstes. Literas ad senatum nostris de rebus gestis quo exemplo miseram, infra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus servus Anognostes fugitivus cum Vardæis esse: de quo

quo tu mihi nihil mandasti : ego tamen, terra, marique, ut conquiretur, præmandavi : & profecto tibi illum reperiam, nisi si in Dalmatiam aufugerit : & inde tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale ad v. Id. Quinct. ex castris, Narona.

Ex eod. Epist. XI.

15

Cicero S. D. Vatinius imp.

Grata tibi esse officia mea, non miror : cognovi enim te gratissimum omnium ; idque nunquam destiti prædicare : nec enim tu mihi gratiam modo habuisti, verum etiam cumulatissime retulisti : quamobrem reliquis tuis rebus omnibus pari me studio erga te, & eadem voluntate cognosces. Quod mihi sæminam primariam Pompeiam, uxorem tuam, commendas : cum Sura nostro statim, tuis literis lectis, locutus sum, ut ei meis verbis diceret, ut, quidquid opus esset, mihi denunciaret ; me omnia, quæ ea vellet, summo studio cura-^{que} facturum : itaque faciam : eamque, si opus esse videbitur, ipse conveniam : tu tamen ei velim scribas, ut nullam rem neque tam magnam, neque tam parvam putet : quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna videatur : omnia, quæ in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi, & honesta videbuntur. De Dionysio, si me amas, confice : quamcumque ei fidem dederis, præstabo : si vero improbus fuerit,

rit, ut est; duces eum captivum in triumpho. Dalmatis dii male faciant, qui tibi molesti sunt: sed, ut scribis, brevi capientur, illustrabunt res tuas gestas: semper enim habiti sunt bellicosi. Vale.

Ex eod. Epist. XIV.

Luceius S. D. Ciceroni.

Si vales, bene est: ego valeo, sicut soleo: paullulo tamen etiam dexterius, quàm soleo. Te requisivi sæpius, ut viderem. Romæ quia postea non fuisti, quàm à me discesseras, miratus sum: quod item nunc miror: non habeo certum, quæ te res hinc maxime retrahat: si solitudine delectare, cum scribas, & aliquid agas eorum, quorum consuesti; gaudeo, neque reprehendo tuum consilium: nam nihil isto potest esse jucundius, non modo miseris his temporibus, & luctuosis, sed etiam tranquillis, & optatis; præsertim vel animo defatigato tuo, qui nunc requietem quærat ex magnis occupationibus; velerudito, qui semper aliquid ex se promat, quod alios delectet, te ipsum laudibus illustret: sin autem, sicut hic dumeras, & lacrymis, & tristitiæ te tradidisti: doleo; quia doles, & angere: nec possum te, si concedis, quod sentimus, ut liberius dicamus, non accusare: quid enim? tu solus aperta non videbis, qui propter acumen occultissima perspicis? tu non intelliges te querelis

querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges duplicari sollicitudines, quas elevare tua te prudentia postulat? quod si non possumus aliquid proficere suadendo, gratia conendimus, & rogando: si quid nostra causa vis, ut istis te molestiis laxes, & ad convictum nostrum redeas, & ad consuetudinem vel nostram communem, vel tuam solius, ac propriam. Cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio: cupio detertere, ne peraneas in incepto: cum duæ res istæ contrariæ me conturbent: ex quibus aut in altera mihi velim, si potes, obtemperes; aut in altera non offendas. Vale.

Ex eod. Epist. XV.

Cicero S. D. Luceio.

Omnis amor tuus ex omnibus partibus ostendit in iis literis, quas à te proxime accepi, non ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus, & optatus: dicerem jucundus, nisi id verbum in omne tempus perdidissem; neque obeam unam causam, quam tu suspicaris, & in qua me, lenissimis, & amantissimis verbis utens, re graviter accusas; sed quod illius tanti vulneris quæ remedia esse debebant, nulla sunt: quid enim? ad amicosne confugiam? quàm multi sunt? habuimus enim fere communes: quorum alii occiderunt, alii, nescio quo pacto, obduruerunt: tecum vivere pos-

D

fem

sem equidem, & maxime vellem: vetustas est, amor, consuetudo, studia paria: quod vinculum, quæ res deest nostræ conjunctioni? possumusne igitur esse una? nec me hercule intelligo, quid impediatur: sed certe adhuc non fuimus, cum essemus vicini in Tusculano, in Puteolano: nam, quid dicam, in urbe? in qua, cum forum commune sit, vicinitas non requiritur: sed, casu nescio quo, in ea tempora nostra ætas incidit, ut, cum maxime florere nos oporteret, tum vivere etiam puderet: quod enim mihi poterat esse perfugium spoliato & domesticis & forensibus ornamentis, atque solatiis? Literæ, credo, quibus utor assiduè: quid enim aliud facere possum? Sed nescio quo modo ipsæ illæ excludere me à portu & perfugio videntur, & quasi exprobare, quòd in ea vita maneam, in qua nihil insit, nisi propagatio miserrimi temporis. Hic tu ea me abesse urbe miraris, in qua domus nihil delectare possit, summum sit odium temporum, hominum, fori, curiæ? Itaque sic literis utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, sed ut exiguam doloris oblivionem petam: quòd si id egissemus, ego atque tu, quod ne in mentem quidem nobis veniebat propter quotidianos metus, omne tempus una fuisset; neque me valetudo tua offenderet, neque te mœror meus, quod, quantum fieri poterit, consequamur: quid enim utrique nostrum aptius? Propediem te igitur videbimus. Vale.

Ex eod. Epist. XIX.

Cicero S. D. Rufo.

Et si mihi nunquam dubium fuit, quin tibi essem carissimus: tamen quotidie magis id perspicio: extatque id, quod mihi ostenderas quibusdam literis, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quam in provincia fuisses, (etsi, meo iudicio, nihil ad tuum provinciale officium addi potest) quo liberius iudicium esse posset tuum: itaque me & superiores literæ tuæ admodum delectaverunt, quibus & expectatum meum adventum abs te amanter videbam, & cum aliter res cecidisset, ac putasses, te meo consilio magnopere esse lætatum & his proximis literis magnum cœpi fructum & iudicii, & officii tui: iudicii, quod intelligo, te, id quod omnes fortes, ac boni viri facere debent, nihil putare utile esse, nisi quod rectum, honestumque sit: officii, quod te mecum, quodcunque cepissem consilii, polliceris fore: quo neque mihi gratius, neque, ut ego arbitror, tibi honestius esse quidquam potest. Mihi consilium captum jam diu est: de quo ad te, non quo cælendus esses nihil scripsi antea, sed quia communicatio consilii tali tempore, quasi quædam admonitio videtur esse officii, vel potius efflagitatio ad coeundam societatem.

tatem vel periculi, vel laboris : cum vero ea tua sit voluntas, humanitas, benevolentia erga me, libenter amplector talem animum : sed ita (non enim dimittam pudorem in rogando meum) si feceris id, quod ostendis, magnam habebo gratiam ; si non feceris, ignoscam ; & alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitrabor : est enim res profecto maxima : quid rectum sit, apparet : quid expediat, obscurum est ; ita tamen, ut, si nos ii sumus, qui esse debemus, id est, studio digni, & literis nostris, dubitare non possimus, quine ea maxime conducant, quæ sunt rectissima. Quare tu, si simul placebit, statim ad me venies : si idem placebit, atque eodem, nec continuo poteris ; omnia tibi ut nota sunt, faciam : quid, quid statueris, te mihi amicum ; si id, quod opto, etiam amicissimum judicabo. Vale.

Ex lib. IX. Epist. I.

19 *M. Cicero S. D. M. Terentio Varroni.*

Ex iis literis, quas Atticus à te missas mihi legit, quid ageres, & ubi esses, cognovi quando autem te visuri essemus, nihil fanè ex eisdem literis potui suspicari. In spem tamen venio appropinquare tuum adventum : quod mihi utinam solatio sit : etsi tot tantisque rebus urgemur, ut nullam allevationem quicquam non stultissimus sperare debeat : sed ta-

men aut tu potes me, aut ego te fortasse aliquare juvare: scito enim me, postea quàm in urbem venerim, rediisse cum veteribus amicis, id est, cum libris nostris, in gratiam: etsi non idcirco eorum usum dimiseram, quòd iis succenserem; sed quod eorum me suppudabat: videbar enim mihi, cum me in res turbulentissimas, infidelissimis sociis, demissem, præceptis illorum non satis paruisse: ignoscunt mihi, & revocant in consuetudinem pristinam; teque, quòd in ea permaneris, sapientio-rem, quàm me, dicunt fuisse: quamobrem, quando placatis his utor, video sperare debere, si te viderim, & ea, quæ premant, & ea, quæ impendeant, me facile transitorium: quamobrem, si in Tusculano, si in Cumano ad te placebit, si, quod minime velim, Romæ, dummodo simul simus, perficiam profectò, ut id utrique nostrum commodissimum esse videatur. Vale.

Ex lib. X. ad fam. Epist. XVI.

Cicero S. D. Planco.

Nihil post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere vidi, quàm tuas, Plance, literas: redditæ sunt enim, frequenti senatu, Cornuto, cum is frigidus sane, & inconstantes recitasset literas Lepidi: sub eas statim re-

citatae sunt tuae: non sine magnis quidem clamoribus: cum rebus enim ipsis essent, & studiis, beneficiisque in rempubl. gratissimae, tum erant gravissimis verbis & sententiis: flagitare senatus institit Cornutum, ut referret statum de tuis literis: ille se considerare ait velle: cum ei magnum convicium fieret cuncto à senatu, quinque tribuni pl. retulerunt. Servilius rogatus rem distulit: ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad unum: ea quæ fuerit, ex Senatus-Consulto cognosces. Tu quanquam consilio non eges, vel abundas potius; tamen hoc animo esse debes, ut nihil huc rejicias, néve in rebus tam subitis, tamque angustis, à senatu consilium petendum putes: ipse tibi sis senatus: quocunque te ratio reipublicæ ducet, sequare: cures, ut antè factum aliquid à te egregium audiamus, quàm futurum putarimus: illud tibi promitto, quidquid erit à te factum, id senatum, non modo ut fideliter, sed etiam ut sapienter factum, comprobaturum. Vale.

Ex eod. Epist. XXXIV.

21 *Lepidus imp. iterum Pont. max. S. D.
S. P. P. L. Q. R.*

Si vos, liberique vestri valetis, bene est: ego quidem valeo. Deos hominesque testor, P. C. qua mente, & quo animo semper in rempubl.

publ. fuerim, & quam nihil antiquius communi salute, ac libertate judicari: quod vobis brevi probassem, nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset: nam exercitus cunctus consuetudinem suam in civibus conservandis, communique pace, seditione facta, retinuit; meque tantæ multitudinis civium Romanorum salutis, atque incolumitatis causam suscipere, ut verè dicam, coegit: in qua re ego vos P. C. oro, atque obsecro, ut privatis offensionibus omissis, summæ reipub. consulatis; ne misericordiam nostram exercitusque nostri in civili dissensione sceleris loco ponatis: quòd si salutis omnium, ac dignitatis rationem habueritis; melius & vobis & reipub. consuletis. Data IV. calend. Jun. à ponte Argenteo. Valete.

Ex lib. XI. ad fam. Epist. VIII.

22

Cicero S. D. Bruto imp.

Eo tempore Polla tua misit, ut ad te, si quid vellem, darem literarum, cum, quid scriberem non habebam: omnia enim erant suspensa propter expectationem legatorum: qui quid egissent, nihil dum nunciabatur: hæc tamen scribenda existimavi: primum senatum, populumque R. de te laborare non solum salutis suæ causæ, sed etiam dignitatis tuæ, admirabilis est enim quædam tui nomi-

nis caritas, amorque in te singularis omnium civium : ita enim sperant, atque confidunt, ut antea rege, sic hoc tempore regno te rempub. liberaturum. Romæ delectus habetur, totaque Italia : sic hic dilectus appellandus est, cum ultro se offerunt omnes : tantus ardor animos hominum occupavit desiderio libertatis, odioque diutinæ servitutis. De reliquis rebus à te jam exspectare literas debemus : quid ipse agas, quid noster Hirtius, quid Cæsar meus : quos spero brevi tempore societate victoriæ tecum copulatos fore. Reliquum est, ut de me id scribam, quod te ex tuorum literis & spero, & malo cognoscere ; me neque deesse ulla in re ; neque unquam defuturum dignitatæ tuæ. Fac valeas.

Ex eod. Epist. XII.

23 *Cicero S. D. Bruto imp. cos. des.*

Tres uno die à te accepi epistolas ; unam brevem , quam Flacco Volumnio dederas ; duas pleniores , quarum alteram tabellarius T. Vibij attulit, alteram ad me misit Lupus. Ex tuis literis, & ex Græceii oratione non modo non restinctum bellum, sed etiam inflammatum videtur : non dubito autem pro tua singulari prudentia, quin perspicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, omnia illa tua præclara in rempubl. merita ad nihilum esse

esse
tur
mi
se
adr
eo
giss
ren
non
siti
esse
li,
uti
sed
rel
con
qua
me

24

I
epi
nis
lest
te
red
ad
sic
esse

esse ventura: ita enim Romam erat nunciatum, ita persuasum omnibus, cum paucis inimicis, perterritis metu, fracto animo fugisse Antonium: qui si ita se habet, ut, quemadmodum audiebam de Græceio, configi cum eo sine periculo non possit; non ille mihi fugisse à Mutina videtur; sed locum belli gerendi mutasse: itaque homines alii facti sunt: nonnulli etiam queruntur, quod persecuti non sitis: opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset, existimant: omnino *Est* hoc populi, maximeque nostri, in eo potissimum abuti libertate, per quem eam consecutus sit: sed tamen providendum est, ne quæ justa querela esse possit: res sic se habet, is bellum confecerit, qui Antonium oppresserit: hoc quam habeat vim, te existimare malo, quam me apertius scribere. Vale.

Ex eod. Epist. XVI.

24

Cicero S. D. Bruto imp.

Permagni interest, quo tibi hæc tempore epistola reddita sit; utrum cum sollicitudinis aliquid haberes; an, cum ab omni molestia vacuus esses: itaque ei præcepi, quem ad te misi, ut tempus observaret epistolæ tibi reddendæ: nam quemadmodum coram, qui ad nos intempestive adeunt, molesti sæpe sunt: sic epistolæ offendunt, non loco redditæ: si
autem

autem, ut spero, nihil te perturbat, nihil impedit; & ille, cui mandavi, satis scite, & commodè tempus ad te cepit adeundi, confido me, quod velim, à te facile impetraturum. L. Lamia præturam petit: hoc ego utor uno omnium plurimum: magna vetustas, magna consuetudo intercedit: quodque plurimum valet, nihil mihi ejus est familiaritate jucundius: magno præterea beneficio ejus, magnoque merito sum obligatus: nam Clodianis temporibus, cum equestris ordinis princeps esset, prope mea salute acerrime propugnaret, à Gabinio cos. relegatus est: quod ante id tempus civi Romano Romæ contigit nemini: hoc cum populus Romanus meminerit, me ipsum non meminisse turpissimum est: quapropter persuade tibi, mi Brute, petere præturam: quanquam enim Lamia summo splendore, summa gratia est, usus magnificentissimo munere ædilitio: tamen, quasi ea ita non essent, ego suscepi totum negotium. Nunc, si me tanti facis, quanti certe facis; quando equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum nostrum, ut is nobis eas centurias conficiat. Non tenebo te pluribus: ponam in extremo quod sentio. Nihil est, Brute, cum omnia à te expectem, quod mihi gratias facere possis. Vale.

Ex eod, Epist. XVIII.

25

Cicero S. D. Bruto imp.

Etsi ex mandatis, quæ Galbæ Volumnioque ad senatum dedisti, quid timendum, suspicandumque putares, suspicabamur: tamen timidiora mandata videbantur, quàm erat dignum tua populique R. victoria Senatus autem, mi Brute, fortis est, & habet fortes duces: itaque moleste ferebat, se à te, quem omnium, quicumque fuissent, fortissimum judicaret, timidum, atque ignavum judicari: etenim cum, te incluso, ipem maximam omnes habuissent in tua virtute, florente Antonio; quis erat, qui quidquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec verò Lepidum timebamus: quis enim esset, qui illum tam furiosum arbitraretur, ut, qui in maximo bello pacem velle se dixisset, is in optatissima pace bellum reipubl. indiceret? Nec dubito, quin tu plus provideas: sed tamen, tam recenti gratulatione, quam tuo nomine ad omnia deorum templa fecimus, renovatio timoris magnam molestiam afferebat. Quare velim equidem, id quod spero, ut plane abjectus & fractus sit Antonius: sin aliquid virum forte collegerit; sentiet, nec senatui consilium, nec populo R. virtutem deesse, nec reipublicæ te vivo Imperatorem. XIV. calend. Jun. Vale.

xE

Ex lib. XV. ad fam. Epist. V.

26

Cato S. D. Cicroni imp.

Quod & resp. me, & nostra amicitia hortatur, libenter facio, ut tuam virtutem, innocentiam, diligentiam, cognitam in maximis rebus togati, armati foris pari industria administrare gaudeam: itaque, quod pro meo iudicio facere potui, ut innocentia consilioque tuo defensam provinciam, servatum Ariobarzanis, cum ipso rege regnum, sociorum revocatam ad studium imperii nostri voluntatem, sententia mea & decreto laudarem, feci: supplicationem decretam, si tu, qua in re nihil fortuito, sed summa tua ratione, & continentia reipub. provisum est, diis immortalibus gratulari nos, quam tibi reierre acceptum MAVIS, gaudeo: quod si triumphi prærogativam putas supplicationem; & idcirco casum potius quam te laudari vis: neque supplicationem sequitur semper triumphus; & triumpho multo clarius est, senatum iudicare potius mansuetudine & innocentia imperatoris provinciam, quam vi militum, aut benignitate deorum retentam atque conservatam esse: quod ego mea sententia censebam. Atque hæc ego idcirco ad te contra consuetudinem meam pluribus scripti, ut, quod maxime volo, existimes me laborare ut tibi persuadeam, me & voluisse

fuisse de tua maiestate, quod amplissimum sum arbitratus, &, quod tu maluisti, factum esse, gaudere. Vale & nos dilige, & instituto itinere severitatem diligentiamque sociis & rei publicæ præsta.

Ex eod. Epist. VI.

27

Cicero S. D. Catoni.

Lætus sum laudari me, inquit Hector, opinor; apud Nævium, abs te, pater, laudato viro: ea est enim profectò jucunda laus, quæ ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt: ego verò, vel gratulatione literarum tuarum, vel testimoniis sententiæ dictæ, nihil est, quod me non allecutum putem: idque mihi tum amplissimum, tum gratissimum est, te libenter amicitiae dedisse, quod liquido veritati dares: &, si non modo unus, verum etiam multi Catones essent in civitate nostra, in qua unum extitisse mirabile est: quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? Nam ad meum sensum, & ad illud sincerum ac subtile iudicium nihil potest esse laudabilius quam ea tua oratio, quæ est ad me perscripta à meis necessariis: sed causam meæ voluntatis (non enim dicam, cupiditatis) exposui tibi superioribus literis: quæ etiam si parum iusta tibi visa est, hanc tamen habet rationem, ut non nimis concupiscendus

piscendus honos, sed tamen, si deferatur à senatu, minime aspernandus esse videatur: spero autem illum ordinem, pro meis ob republ. susceptis laboribus, me non indignum honore, ulitato præsertim, existimaturum: quod si ita erit, tantum ex te peto, quod amicissime scribis; ut, cum tuo iudicio, quod amplissimum esse arbitraris, mihi tribueris; si id, quod malui, acciderit, gaudeas: sic enim fecisse te, & sensisse, & scripsisse video: resque ipsa declarat, tibi illum honorem nostrum supplicationis fuisse iucundum, quod scribendo affuisti: hæc enim S. C. non ignoro ab amicissimis ejus, cujus de! honore agitur, scribi solere. Ego, ut spero, te propediem videbo, atque utinam republ. meliore, quàm timco. Vale.

Ex lib. XII. ad fam. Epist. XVIII.

Quod extremum fuit in epistola, quam à te proxime accepi, ad id primum respondebo: animadverti enim hoc vos magnos oratores facere nonnunquam. Epistolas requiris meas: ego autem nunquam, cum mihi denunciatum esse à tuis, ire aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis literis intelligere, te nihil commissurum esse temere, nec antè, quam scisses, quò iste nescio, qui, Cæcilius

Cæcilius Bassus erumperet ; quidquam certi constituturum : id ego & speraram prudentia tua fretus ; &, ut considerem, fecerunt tuæ gravissimæ literæ : idque ut facias quam sæpissime, ut, & quid tu agas & quid agatur, scire possim, & etiam quid acturus sis, valde te rogo : etsi periniquo patiebar animo te à me digredi : tamen eo tempore me consolabar, quòd & in summum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotiis discedere : utrumque contra accidit : istinc enim bellum est exortum, hinc pax consecuta ; sed ejusmodi pax, in qua, si adesset, multa te non delectarent, ea tamen, quæ ne ipsum Cæsarem quidem delectent. *Bellorum* enim civilium ii semper exitus sunt, ut non ea solum fiant, quæ velit victor, sed etiam ut iis mos gerendus sit quibus adjutoribus parta sit victoria : equidem sic jam obdurai, ut ludis Cæsaris nostri æquissimo animo viderem T. Plancum, audirem Laberii & Publii poemata : nihil tara deesse scito, quàm quicum hæc familiariter docteque rideam : is tu eris, si quàm primum veneris : quod ut facias, non mea solum, sed etiam tua interesse arbitror. Vale.

Ex eod. Epist. XXII.

29

Cicero S. D. Cornificio.

Nos hic cum homine gladiatore omnium nequissimo, collega nostro Antonio, bellum gerimus, sed non pari conditione, contra arma verbis: at etiam de te concionatur: nec impune: nam sentiet, quos laceggerit: ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab aliis: à me futura debes cognoscere: quorum quidem non est difficilis conjectura. Oppressa omnia sunt: nec habent ducem boni: nostri τυραννικτοί, [*Tyrannicide*] longe gentium absunt. Panfa sentit bene, & loquitur fortiter. Hirtius noster tardius convalescit: quid futurum sit, plane nescio: spes tamen una est aliquando populum Romanum majorum similem fore: ego certe reipubl. non deero: & quidquid accideret, à quo mea culpa ablit, animo forti feram: illud profecto, quoad poterò, tuam famam, & dignitatem tuebor. Ad XIII. calend. Jan. senatus frequens mihi est assensus, cum de cæteris rebus magnis, & necessariis, tum de provinciis ab iis, qui obtinerent, retinendis, neque cuiquam tradendis, nisi qui ex S. C. successisset: hoc ego cum reipubl. causa sensui, tum mehercule in primis retinendæ dignitatis tuæ: quamobrem te amoris nostri causa rogo, reip. causa hortor,

ut

ut ne cui quidquam juris in tua provincia esse
patiari; atque ut omnia referas ad dignita-
tem, qua nihil potest esse præstantius. Vere
tecum agam, ut necessitudo nostra postulat:
in Sempronio, si meis literis obtemperasses,
maximam ab omnibus laudem adeptus esses:
sed illud & præteriit, & levius est: hæc magna
res est: fac ut provinciam retineas in pote-
state reipublicæ. Plura scripsissem, nisi tui
festinarent: itaque Cherippo nostro me ve-
lim excuses. Vale.

Ex lib. VI. ad fam. Epist. IX.

30

Cicero S. D. Thoranio.

Etsi, cum hæc ad te scriberem, aut appro-
pinquare exitus hujus calamitosissimi bel-
li, aut jam aliquid actum, & confectum vi-
debatur: tamen quotidie commemorabam,
te unum in tanto exercitu mihi fuisse assenso-
rem, & me tibi; solósq; nos vidisse quan-
tum esset in eo bello mali, in quo, spe pacis
exclusa, ipsa victoria futura esset acerbissima,
quæ aut interitum allatura esset, si victus es-
ses, aut, si vicisses, servitutem: itaque ego,
quem tum fortes illi viri, & sapientes, Do-
mitii, & Lentuli, timidum esse dicebant, (&
eram planè: timebam enim, ne evenirent ea,
quæ acciderunt) idem nunc nihil timeo, &
ad omnem eventum paratus sum: cum ali-
E quid

quid videbatur caveri posse, tum id negligi
dolebam : nunc verò eversis omnibus rebus,
cum consilio profici nihil possit, una ratio vi-
detur, quidquid evenerit, ferre moderate;
præsertim cum omnium rerum mors sit extre-
mum; & mihi sim conscius, me quoad licue-
rit, dignitati reip. consuluisse, &, hac amissa,
salutem retinere voluisse. Hæc scripsi, non ut
de me ipse dicerem, sed ut, qui conjunctissima
fuiſti mecum & sententia, & voluntate, eadem
cogitares. *Magna* enim consolatio est, cum
recordare, etiam si secus acciderit, te tamen
recte, verèque sensisse : atque utinam liceat
aliquando aliquo reipubl. statu nos frui, inter-
que nos conferre sollicitudines nostras, quas
pertulimus, tum, cum timidi putabamur, quia
dicebamus ea futura, quæ facta sunt. De tuis
rebus nihil esse, quod timeas, præter universæ
reipub. interitum, tibi confirmo. De me autem
sic velim judices; quantum ego possim, me
tibi, salutis tuæ, liberisque tuis summo cum
studio præsto semper futurum. Vale.

Ex lib. VII. ad fam. Epist. XXVI.

Cum decimum jam diem graviter ex in-
testino laborarem; neque iis, qui mea opera
uti volebant, probarem me non valere, quoniam
febrim non haberem: fugi in Tusculanum
cū

cum quidem biduum ita jejunos fuisset, ut
ne aquam quidem gustarem: itaque, confe-
ctus languore, & fame, magis tuum officium
desideravi, quam abs te requiri putavi meum:
ego autem cum omnes morbos reformido,
tum, quo Epicurum tuum Stoici male acci-
piunt, quia dicat δυσσερχὰ καὶ δυσεντερικὰ
[dysuritas & dysentericas passiones] si-
mi molesta esse: quorum alterum morbum
edacitatis esse putant, alterum etiam turpio-
ris intemperantiæ: sane δυσεντερικὰν, [dysen-
teriam] pertimueram: sed visa est mihi,
vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio,
vel ipsa fortasse jam senescentis morbi remissio
profuisse: attamen, ne mirere, unde hoc ac-
ciderit, quomodoque commiserim: lex sum-
ptuaria, quæ videtur λιτότητα, [frugalita-
tem] attulisse, ea mihi fraudi fuit: nam,
cum voluit isti lauti terra nata, quæ lege ex-
cepta sunt, in honorem adducere, fungos,
heluellas, herbas omnes ita condiunt, ut nihil
possit esse suavius: in eas cum incidissem in
cena augurali apud Lentulum, tanta me
καρρῶσα [diarrhæa] arripuit, ut hodie pri-
um videatur cœpisse consistere: itaque ego,
qui me ostreis & murenis facile abstinebam, à
eta etiam, & malva deceptus sum: posthac
igitur erimus cautiore: tu tamen cum au-
pisses ab Anicio, (vidit enim me nauseantem)
non modo mittendi causam justam habuisti,
sed etiam visendi. Ego hic cogito commorari,

quoad me reficiam: nam & vires & corpus amisi: sed, si morbum depulero, facile, ut spero, illa revocabo. Vale.

Ex eod. Epist. XXVIII.

32

M. Cicero S. D. Man. Curio.

Memini, cum mihi desipere videbare quod istic potius viveres, quam nobiscum erat enim multo domicilium hujus urbis, cum quidem hæc urbs, aptius humanitati & suavitati tuæ, quàm tota Peloponnesus, nedum Patriæ: nunc contra & vidisse mihi multum videris, cum, prope desperatis his rebus, tu in Græciam contulisti; & hoc tempore non solum sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus: quanquam quis, qui aliquid sapiet, nunquam beatus esse potest? Sed quod tu, cui licebat pedibus es consecutus, ut ibi esses ubi nec Pelopidarum: nosti cætera: nos idem prope modum consequimur alia ratione: cum enim salutationi nos dedimus amicorum, quæ hoc etiam frequentius, quàm solebat, quod quasi avem albam, videntur bene sentientes civem videre: abdo me in bibliothecam: itaque opera efficio tanta, quanta fortasse tu senties: intellexi enim ex tuo sermone quodam cum mœstitiam meam & desperationem accusares, domi tuæ dicere te ex meis libris amicum meum desiderare: sed mehercule & tu

re

republicam lugebam, quæ non solum suis
erga me, sed etiam meis erga se beneficiis erat
mihi carior: & hoc tempore, quanquam me
non ratio solum consolatur, quæ plurimum
debet valere, sed etiam dies, quæ stultis quo-
que mederi solet; tamen doleo ita commu-
nem rem esse dilapsam, ut ne spes quidem, me-
lius aliquando fore, relinquatur: nec vero
nunc quidem culpa in eo est, in cuius potesta-
te omnia sunt; (nisi forte idipsum esse non
debit) sed alia casu, alia etiam nostra culpa
sic acciderunt, ut de præteritis non sit queren-
dum: reliquam spem nullam video: quare ad
prima redeo: sapienter hæc reliquisti, si con-
silio; feliciter, si casu. Vale.

Ex lib. XI. ad Att. Epist. XI.

Cicero Attico S.

Narro tibi, planè relegatus mihi videor,
posteaquam in Formiano sum: dies enim nul-
lus erat, Antii quum essem, quo die non me-
us scirem, Romæ quid ageretur, quàm ii qui
erant Romæ: etenim literæ tuæ non solum
quid Romæ, sed etiam quid in republ. neque
solum quid fieret, verum etiam quid futurum
esset, indicabant. Nunc, nisi si quid ex præ-
tereunte viatore exceptum est, scire nihil pos-
sumus. Quare quanquam jam teipsum exspe-
cto, tamen isti puero, quem ad me statim jussi
E 3 recurrere,

recurrere, da ponderosam aliquam epistolam, ac plenam omnium non modò actorum, sed etiam opinionum tuarum: ac diem, quo Roma sis exiturus, cura ut sciam. Nos in Formiano esse volumus usque ad prid. nonas Maias: eò si ante eam diem non veneris, Roma te fortasse videbo. Nam Arpinum quid ego te invitem? Τηχῆ, ἀλλ' ἀγάθῃ κερτρῷ φῶ, ὅπ' ἐργαίης ἡς γαίης δύναμαι γλυκεράτερον ἄλλο ἰδεῖσθαι, [Salebrosa est, seculi bona nimirum pecudum, quâ terrâ neque ego possim aliud dulcius videre.] Hæc igitur. Cura, ut valeas.

Ex eod. Epist. XXIII.

Nunquam antè arbitror te epistolam meam legissè, nisi mea manu scriptam: ex eo colligere poteris quanta occupatione distinear, nam, cùm vacui temporis nihil haberem, cùm recreandæ vocolæ causa necesse esset mihi ambulare, hæc dictavi ambulans. Primum igitur illud te scirè volo, Sampliceratum, nostrum amicum, vehementer sui status precor, restituique in eum locum cupere, quo decidit: dolorémque suum impertire nobis, & medicinam interdum aperte quærentem, quam ego possè invenire nullum: post deinde omnibus illius partis auctores, ac socios, noster adversa

adversario consensescere : consensionem uni-
versorum nec voluntatis, nec sermonis ma-
jorem unquam fuisse. Nos autem (id te sci-
re cupere certo scio) publicis consiliis nullis
interfuius: totosque nos ad forensam ope-
ram, laborumque contulimus: ex quo quid
facile intelligi possit, in multa commemora-
tione earum rerum, quas gessimus, desiderio-
que versamur. Sed *ῥοῶτις* [*Magna-*
secula] nostræ consanguineus non mediocreis
terrores jacet atque denunciat, & Samplice-
ramo negat, cæteris præ se fert, & ostentat.
Quamobrem, si me amas tantum, quantum
profectò amas; si dormis, expergiscere; si
stas, ingredi; si ingrederis, curre; si cur-
ris, advola. Credibile non est quantum ego in
consiliis & prudentia tua, quod & maximum
est, quantum in amore & fide ponam. Mag-
nitude rei longam orationem fortasse deside-
rat: conjunctio verò nostrorum animorum
breuitate contenta est, permagni nostra in-
terest, te, si comitiis non potueris, at decla-
rato illo, esse Romæ. Cura, ut valeas.

Ex lib. III. ad Att. Epist. XIII.

Cicero Attico S.

Ex tuis literis plenus sum expectatione
de Pompeio; quidnam de nobis velit, aut
ostendat. Comititia enim credo esse habita:

E 4

quibus

quibus absolutis, scribis illi placuisse agi de nobis. Si tibi stultus esse videor, qui sperem; facio tuo jussu: etsi scio te me iis epistolis potius & meas spes solitum esse remorari. Nunc velim mihi planè perscribas, quid videas. Scio, nos nostris multis peccatis in hanc ærumnam incidisse: ea si qui casus aliqua ex parte correxerint, minùs molestè feremus nos vixisse, & adhuc vivere. Ego propter viæ celebritatem, & quotidianam expectationem rerum novarum, non commovi me adhuc Thessalonica: sed jam extrudimur, non à Plancio, (nam is quidem retinet) verùm ab ipso loco, minimè appposito ad tolerandum in tanto luctu calamitatem. In Epirum ideò, ut scripseram, non veni, quòd subiti mihi adversi nuncii venerant, & literæ, quare nihil esset necesse quamproximè Italiam esse. Hinc si aliquid à comitiis audierimus, nos in Asiam convertemus: neque adhuc stabat, quò potissimùm: sed scies. Dat. xii. calend. Sextilib. Thessalonicae.

Ex eod. Epist. XIV.

Quod ad te scripseram, me in Epiro futurum: posteaquàm extenuari spem nostram, & evanescere vidi, mutavi consilium, nec me Thessalonica commovi: ubi esse statueram, quoad

quoad aliquid ad me de eo scriberes, quoad proximis literis scripseras, fore, uti secundum comitia aliquid de nobis in senatu ageretur: id tibi Pompeium dixisse. Qua de re, quoniam comitia habita sunt, tūque nihil ad me scribis: perinde habebō, ac si scripsisses nihil esse: neque temporis non longinqui spe ductum esse molestè feram. Quem autem motum te videre scripseras, qui nobis utilis fore videretur, eum nunciant, qui veniunt, nullum fore: in tribunis pl. designatis reliqua spes est: quam si exspectaro, non erit, quòd putes, me causa mea voluntati meorum defuisse. Quòd me sæpe accusas, cur hunc meum casum tam graviter feram, debes ignoscere; cum ita me afflictum videas, ut neminem unquam nec videris, nec audieris. Nam quòd scribis, te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi verò mens integra est: atque utinam tam in periculo fuisset, quum ego iis, quibus meam salutem carissimam esse arbitrabar, inimicissimis, crudelissimisque usus sum: qui ut me paulum inclinare timore viderunt, sic impulerunt, ut omni suo scelere & perfidia abuterentur ad exitium meum. Nunc, quoniam est Cyzicum nobis eundum, quo rariùs ad me literæ perferentur, hoc velim diligentius omnia, quæ putaris me scire opus esse, perscribas. Q. fratrem meum fac diligas: quem ego miser, si incolumem relinquo, non me totum periisse arbitror. Dat. nonis Sextilibus.

Ex

Ex lib. IV. ad Att. Epist. XIII.

37

Cicero Attico S.

Vestorius noster me per literas facit certiore, te Roma a. d. vi. Id. Maii putare profectum esse, tardius, quàm dixerat, quòd minùs valuisses: si jam melius vales, vehementer gaudeo. Velim domum ad te scribas ut mihi tui libri pateant, non secus, ac si ipse adesses, cum cæteri, tum Varronis: est enim mihi utendum quibusdam rebus ex iis libris, ad eos, quos in manibus habeo: quos, ut spero, tibi valde probabo. Velim, si quid fortè novi habes, maxime à Q. fratre, deinde à C. Cæsare, & si quid fortè de comitiis, de republ. (soles enim tu hæc festinè odorari) conscribas ad me; si nil habebis, tamen scribas aliquid: numquam enim mihi tua epistola, aut intempestiva, aut loquax visa est. Maximè autem rogo, rebus, totòque itinere ex sententia confecto, nos quamprimum revisas. Dionysium jube salvere. Cura, ut valeas.

Ex lib. VII. ad Att. Epist. VI.

38

Cicero Attico S.

Plane deest quid ad te scribam: nota omnia tibi sunt: nec ipse habeo, à te quid expectem.

spectem. Tantum igitur nostrum illud sollemne servemus, ut ne quem istuc euntem sine literis dimittamus: de repub. valde timeo nec adhuc ferè inveni, qui non concedendum putaret Cæsari, quod postularet, potius quàm depugnandum. Est illa quidem impudens postulatio, opinione valentior. Cur autem nunc primum ei resistamus? & ὅδ' ἔτ' ἂν τὰς μείζον ἐποίητο κακόν, [non enim jam hoc ipso majus sequatur malum:] quàm quum quinquennium prorogabamus, aut quum, ut absentis ratio haberetur, ferebamus: nisi fortè hæc illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugnaremus. Dices: Quid tu igitur sensurus es? Non idem, quod dicturus: sentio enim omnia facienda, ne armis decertetur. Dicam idem, quod Pompeius: neque id faciam humili animo. Sed rursus hoc permagnum reipublicæ malum est, & quodammodo mihi præter cæteros, non rectum, me in tantis rebus à Pompeio dissidere, Vale.

Ex eod. Epist. VI.

39

Cicero Attico S.

Breviloquentem me jam tempus ipsum facit: pacem enim desperavi: bellum nostri nullum administrant: cave enim putes quicquam esse minoris his *Coss.* quorum ergò spe audiendi aliquid, & cognoscendi nostri apparatus

ratas, maximo imbri Capuam veni prid. Non ut eram jussus. Illi autem nondum venerant, sed erant venturi, inanes, imparati. Cn. autem Lucceriæ dicebatur esse, & adire cohorteis legionum Atinianarum non firmissimarum. At illum ruere nunciant, & jam jamque adesse, non ut manum conferat (quicum enim?) sed ut fugam intercludat. Ego autem in Italia εὐσυναισθητῶν, [& commori :] nec te id consulo: sin extra: quid ago? ad manendum, hiems, lictores, improvidi & negligentes duces: ad fugam hortatur amicitia Cn. causa bonorum, turpitudine conjungendi cum tyranno: qui quidem incertum est, Phalarimne, an Pisistratum sit imitaturus. Hæc velim explices, & me juves consilio: etsi te ipsum istic jam carere puto: sed tamen, quantum poteris. Ego siquid hîc hodie novi cognoro, scies: jam enim aderunt *Coss.* ad suas Nonas. Tuas quotidie literas exspectabo: Ad has autem, quum poteris, rescribes. Mulieres & Cicerones in Formiano reliqui.

Ex lib. VIII. ad Att. Epist. VII.

Unum etiam restat amico nostro ad omne dedecus, ut Domitio non subveniat. At nemo dubitat, quin subsidio venturus sit: ego non puto: Deieret igitur talem civem, & eos, quos

quos unà scis esse : quum habeat præsertim & ipse cohorteis XXX? Nisi me omnia fallunt, deferet. Incredibiliter pertimuit : nihil spectat, nisi fugam : cui tu (video enim quid sentias) me comitem debere esse putas. Ego verò quem fugiam, habeo ; quem sequar, non habeo. Quòd enim tu meum consilium laudas, & memorandum dicis, malle quòd dixerim, me cum Pompeio vinci, quàm cum istis vincere : ego verò malo : sed cum illo Pompeio, qui tum erat, aut qui mihi esse videbatur : cum hoc verò, qui antè fugit, quam scit aut quem fugiat, aut quòd : qui nostra tradidit, qui patriam reliquit, Italiam reliquit : si malui ; contigit, victus sum. Quod superest, nec ista videre possum, quæ nunquam timui ne viderem : nec mehercule istum, propter quem mihi non modò eis, sed memetipso carendum est. Ad Philotimum scripsi de viatico, sive à Moneta : nemo enim solvit : sive ab Oppiis, tuis contubernalibus. Cætera apposita tibi mandabo.

Ex lib. IX. ad Att. Epist. VIII.

41

Cæsar Oppio Cornelio S.

Gaudeo mehercule vos significare literis quàm valde probetis ea, quæ apud Corfinium sunt gesta : consilio vestro utar libenter, & hoc libentiùs, quòd mea sponte facere constiteram

stitueram, ut quàm lenissimum me præberem, & Pompeium, darem operam, ut reconciliarem. Tentemus hoc modo, si possumus omnium voluntates recuperare, & diuturna victoria uti, quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt: neque victoriam diutius tenere, præter unum L. Sullam, quem imitaturus non sum. Hæc nova sit ratio vincendi, ut misericordia & liberalitate nos muniamus. Id quemadmodum fieri possit, nonnulla mihi in mentem veniunt & multa reperiri possunt. De his rebus, rogo vos, ut cogitationem suscipiatis. Cn. Magium, Pompeii præfectum, deprehendi: sedet: meo instituto usus sum, & statim missum feci: jam duo præfecti fabrùm Pompeii in meam potestatem venerunt, & à me missi sunt: si volent grati esse, debebunt Pompeium hortari, ut malit mihi esse amicus, quàm iis, qui & illi, & mihi semper fuerunt inimicissimi: quorum artificiis effectum est, ut respubl. in hunc statum deveniret. Valete.

Ex cod. Epist. XIX.

Quum, quid scriberem ad te, nihil haberem, tamen, ne quem diem intermitterem, has dedi literas. A. d. VII. calendas Cæsarem Sinuessæ mansurum nunciabant: ab eo mihi literæ

literæ redditæ sunt a. d. VII. calend. quibus jam opes meas, non, ut in superioribus literis, opem exspectat. Quum ejus clementiam Corfiniensem illam per literas collaudavissim, rescripsit hoc exemplo: Cæsar imp. Ciceroni imp. Sal. Rectè auguraris de me (bene enim tibi cognitus sum) nihil à me abesse longius crudelitate. Atque ego cum ex ipsa re magnam capio voluptatem, tum meum factum probari abs te, triumpho gaudeo: neque illud me movet, quod ii, qui à me dimissi sunt, discessisse dicuntur, ut mihi rursus bellum inferrent: nihil enim malo, quàm & me mei similem esse, & illos fui. Tu velim mihi ad urbem præstò sis, ut tuis consiliis atque opibus (ut consuevi) in omnibus rebus utar. Dolabella tuo nihil scito mihi esse jucundius: hanc adeò habeo gratiam illi: neque enim aliter facere poterit: tanta ejus humanitas, is sensus, ea in me benevolentia. Vale.

Ex lib. XVI. ad Att. Epist. VIII.

43

Cicero Attico S.

Quum sciam, quo die venturus sim, faciam ut scias. Impedimenta expectanda sunt, quæ Anagnia veniunt: & familia ægra est: calendis, vesperi, literæ mihi ab Octaviano redditæ sunt: magna molitur. Veteranos, qui Casilini & Calatiæ sunt, perduxit ad suam sententiam:

tentiam: nec mirum: quingenos denarios dat: cogitat reliquas colonias obire. Planè hoc spectat, ut, se duce, bellum geratur cum Antonio. Itaque video paucis diebus nos in armis fore. Quem autem sequamur? vide nomen: vide ætatem. Atque à me postulat, primum ut clam colloquatur mecum vel Capuæ, vel non longè à Capua. Puerile hoc quidem, si id putat clam fieri posse. Docui literis, id nec opus esse, nec fieri posse. Misit ad me Concinam quendam Volaterranum, familiarum suum, qui hoc pertulit tantum Antonium cum legione Alandarum ad urbem pergere, pecunias municipiis imperare, legionem sub signis ducere. Consultabat utrum Romam cum *cio cio cio* veteranorum proficisceretur, an Capuam teneret, & Antonium venientem excluderet: an iret ad treis legiones Macedonicas, quæ iter secundum mare superum faciunt: quas sperat suas esse. Hæ congiarium ab Antonio accipere noluerunt, ut hic quidem narrat: & ei convicium grande fecerunt, concionantemque reliquerunt. Quid quæris? Ducem se profitetur, nec nos sibi putat deesse oportere. Equidem suasi, ut Romam pergeret: videtur enim mihi & plebeculam urbanam, & (si fidem fecerit) etiam bonos viros secum habiturus. O Brute, ubi es? quantam *Ἀναρίπτιαν*, [tempestivitatē] amittis? Non quidem hoc divinavi: sed aliquid tale putavi fore. Nunc tuum consilium exquiro.

Românne

Romámne venio, an híc maneo, an Arpinum ;
 ἀσφαλῆ, [*tutam*] habet hic locus fugam? Ro-
 mam; ne desideremur, si quid actum videbi-
 tur. Hoc igitur explica. Nunquam in mayo-
 re ἀπορίᾳ, [*anxietate*] fui.

Ex lib. III. ad Att. Epist. X.

Cicero Attico S.

Acta quæ essent usque ad VII. calend.
 Iun. cognovi ex tuis literis: reliquas exspecta-
 bam (ut tibi placebat) Thessalonica: quibus
 allatis, facilius statuere potero, ubi sim. Nam
 si erit causa, si quid agetur, si spem videro; aut
 ibidem opperiar, aut me ad te conferam: sin,
 ut tu scribis, ista evanuerint: aliquid videbi-
 mus: omnino adhuc nihil mihi significatis, ni-
 si discordiam istorum: quæ tamen inter eos
 de omnibus potiùs rebus est, quàm de me: ita-
 que, quid ea mihi prosit, nescio. Sed tamen,
 quoad me vos sperare vultis, vobis obtempe-
 rabo. Nam quod me tam sæpe & tam vehe-
 menter objurgas, & animo infirmo esse dicis:
 quæso, ecquod tantum malum est, quod in
 mea calamitate non sit? Ecquis unquam ex
 tam amplo statu in tam bona causa, tantis fa-
 cultatibus ingenii, consilii, gratiæ, tantis præ-
 diis bonorum omnium concidit? possum ob-
 livisci, qui fuerim? non sentire, qui sim? quo
 caream honore? qua gloria? quibus literis?
 F quibus

quibus fortunis? Quo fratre? quem ego (ut novum calamitatis genus attendas) quum pluris facerem, quàm meipsum, semperque fecissem, vitavi, ne viderem: ne aut illius luctum squaloremque adspicerem: aut me, quem ille florentissimum reliquerat, perditum illi afflictumque offerrem. Mitto cætera intolerabilia: etenim fletu impediior. Hic utrùm tandem sum accusandus, quòd doleo, an quòd commisi, ut hæc aut non retinerem, (quod facile fuisset, nisi intra parietes meos de mea perniciæ consilia inirentur) aut certè vivus nunc amitterem? Hæc ego scripsi, ut potius relevares me, quod facias, quàm aut castigatone, aut objurgatione dignum putares: eoque ad te minùs multa scribo, quòd & mœrore impediior, & quod exspectem isthinc, magis habeo, quam quod ipse scribam: quæ si erunt allata, faciam te consilii nostri certiozem. Tu, ut adhuc fecisti, quàm plurimis de rebus ad me velim scribas, ut prorsus nequid ignorem. Dat. XIV. calendas Quinct. Thessalonicae.

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM
S E L E C T A R U M
Liber Tertius.

Ex lib. II. ad fam. Epist. XX.

I

Cicero Attico S.

A Nicato, ut te velle intellexeram, nullo loco defui. Numestium ex literis tuis studiosè scriptis libenter in amicitiam recepi: Cæcilium, quibus rebus possum, tueor diligenter: Varro satisfacit nobis, Pompeius amat nos, carosque habet. Credis, inquires? Credo: prorsus mihi persuadet: sed quia volo: pragmatici homines omnibus historicis præceptis, versibus denique cavere jubent, & ventant credere: alterum facio, ut caveam: alterum, ut non credam, facere non possum. Clodius adhuc mihi denunciat periculum:

F 2

Pompeius

Pompeius affirmat non esse periculum : adjurat : addit etiam, se prius occisum ab eo quàm me violatum iri. Tractatur res : simul & quid erit certi, scribam ad te : si erit pugnandam : arcessam ad societatem laboris : si quies dabitur : ab Amalthea te non commovebo. De republic. breviter ad te scribam : jam enim, charta ipsa ne nos prodat, pertimesco : itaque posthac, si erunt mihi plura ad te scribenda, ἀλληγορίαις [*allegoriis*] obscurabo. Nunc quidem novo quodam morbo civitas moritur, ut cum omnes ea, quæ sunt acta, improbent, querantur, doleant, varietas in re nulla sit, aperteque loquatur, & jam clarè gemant : tamen medicina nulla afferatur : neque enim resisti sine internecione posse arbitramur : nec videmus, qui finis cædendi, præter exitium, futurus sit. Bibulus hominum admiratione & benevolentia in cælo est : edicta ejus & conciones describunt, & legunt : novo quodam genere in summam gloriam venit : popolare nunc nihil tam est, quam odium popularium. Hæc quod sunt eruptura, timeo : sed si dispicere quid cœpero, scribam ad te apertius : si me amas tantum, quantum profectò amas, expeditus facito ut sis : si inclaro, ut accurras : sed do operam, & dabo, ne sit necesse. Quod scripseram, te Furium scripturum : nihil necesse est tuum nomen mutare : me faciam Lælium, & te Atticum : neque utar meo chirographo, neque signo, si modo erunt ejusmodi literæ, quas

quas in alienum incidere nolim. Diodotus mortuus est: reliquit nobis LLS fortasse senties. Comitia Bibulus cum Archilochio edito in ante diem XV. calend. Novembr. distulit. A Vibio libros accepi. Poeta ineptus: & tamen scit? nihil: sed est non inutilis: describo, & remitto. Vale.

Ex eod. Epist. XXI.

2

Cicero Attico S.

De republica quid ego tibi subtiliter? tota periit: atque hoc est miserior, quàm reliquisti: quæ tum videbatur ejusmodi dominatio civitatem oppressisse, quæ jucunda esset multitudini; bonis autem ita molesta, ut tamen sine pernicie; nunc repentè tanto in odio est omnibus, ut, quorsum eruptura sit, horreamus: nam iracundiam, atque intemperantiam illorum sumus experti, qui Catoni irati, omnia perdiderunt: sed ita lenibus uti videbantur venenis, ut posse videremur sine dolore interire: nunc verò sibilis vulgi, sermonibus honestorum, fremitu Italiæ, vereor, ne exarserint. Ecquidem sperabam, ut sæpe etiam loqui tecum solebam, sic orbem reipublicæ esse conversum, ut vix sonitum audire, vix impressam orbitam videre possemus, & fuisset ita, si homines transitum tempestatis expectare potuissent: sed quum diu occultè suspi-

raissent : postea jam gemere, ad extremum vero loqui omnes, & clamare coeperunt. Itaque ille famicus noster, insolens infamiae, semper in laude versatus, circumfluens gloria, deformatus corpore, fractus animo, quod se conferat, nescit : progressum praecipitem, inconstantem reditum videt : bonos inimicos habet, improbos ipsos non amicos. At vide mollitiem animi, non tenui lacrymas, quum illum ante VIII. calendas Sextil. vidi de edictis Bibuli concionantem, qui antea solitus esset jactare se magnificentissime illo in loco, summo cum amore populi, cunctis faventibus : Ut ille tum humilis ! ut demissus erat ! ut ipse etiam sibi, non iis solum, qui aderant, displicebat ! O spectaculum uni Crasso jucundum, caeteris non item : nam quia deciderat ex astris, lapsus quam progressus potius, videbatur. Et, ut Appelles, si Venerem, aut si Protogenes Jalyfum illum suum caeno oblitum videret, magnum, credo, acciperet dolorem : sic ego hunc omnibus à me pictum, & politum artis coloribus, subito deformatum, non sine magno dolore vidi : quamquam nemo putabat, propter Clodianum negotium, me illi amicum esse debere : tamen tantus fuit amor, ut exauriri nulla posset injuria. Itaque Archilochia in illum edicta Bibuli, populo ita sunt jucunda, ut eum locum, ubi proponuntur, pra multitudine eorum, qui legunt, transire nequeamus : ipsi ita acerba,

ut

ut tabescat dolore : mihi mehercule molestæ quod & eum, quem semper dilexi, nimis excruciant, & timeo, tam vehemens vir, tamque acer in ferro, & tam insuetus contumeliæ, ne omni animi impetu, dolori, & iracundiæ pareat. Bibuli qui sit exitus futurus, nescio : ut nunc res se habet, admirabili gloria est. Quin quum comitia in mensem Octobr. distulisset, quæ soleat ea res populi voluntatem offendere, putarat Cæsar oratione sua posse impelli concionem, ut iret ad Bibulum : multa quum seditiosissimè diceret, vocem exprimere non potuit. Quid quæris? sentiunt, se nullam ullius partis voluntatem tenere: eo magis vis nobis est tenenda. Clodius inimicus est nobis. Pompeius confirmat, eum nihil esse facturum contra me: mihi periculosum est credere: ad resistendum me paro: studia spero me summa habiturum omnium ordinum. Te cum ego desidero, tum verò res ad tempus illud vocat: plurimum consilii, animi, præsidii denique mihi, si te ad tempus videro, accesserit. Varro mihi satisfacit. Pompeius loquitur divinitus: certe spero nos aut cum summa gloria, aut etiam sine molestia discessuros. Tu quid agas, quemadmodum te oblectes, quid cum Sicyoniis egeris, ut sciam, cura. Vale.

Ex eod. Epist. XXII.

3

Cicero Attico S.

Quam vellem Romæ mansisses ! mansisses profectò , si hæc fore putassemus. Nam Pulchellum nostrum facillimè teneremus , aut certe , quid esset factururus , scire possemus ; nunc se res sic habet : volitat , furit , nil habet certi , multis denunciat : quod fors obtulerit , id acturus videtur. Quum videt , quo sit in odio status hic rerum , in eos , qui hæc egerunt , impetum factururus videtur : cum autem rursus opes , & vim exercitus recordatur ; convertit se in nos nobis autem ipsis tum vim , tum iudicium minatur. Cum hoc Pompeius egit , & , ut ad me ipse referebat , (alium enim habeo neminem testem) vehementer egit , quum diceret , in summa se perfidiæ & sceleris infamia fore , si mihi periculum crearetur ab eo , quem ipse armasset , quum plebeium fieri passus esset , sed fidem recepisse sibi , & Appium de me : hanc si ille non servaret , ita laturum , ut omnes intellexerent , nihil sibi antiquius amicitia nostra fuisse. Hæc & in eam sententiam quum multa dixisset : aiebat , illum primò sanè diu multa contra : ad extremum autem manus dedisse , & affirmasse , nil se contra ejus voluntatem esse facturum : sed postea tamen ille non destitit de nobis asperrimè loqui : quod si non faceret,

ret, tamen ei nihil crederemus, atque omnia
sicut facimus, pararemus. Nunc ita nos geri-
mus, ut in dies singulos, & studia in nos ho-
minum, & opes nostræ augeantur. Rempubl.
nulla ex parte attingimus: in causis, atque in
illa opera nostra forensi, summa industria ver-
samur, quod egregiè non modò iis, qui utun-
tur opera, sed etiam in vulgus gratum esse sen-
timus: domus celebratur: occurritur: renova-
tur memoria consulatus: studia significantur:
in eam spem adducimur, ut nobis ea conten-
tio, quæ impendet, interdum non fugienda
videatur. Nunc mihi & consiliis opus est tuis, &
amore, & fidè: quare advola: expedita mihi
erunt omnia, si te habebo. Multa per Varro-
nem nostrum agi possunt, quæ, te urgente,
erunt firmiora: multa ab ipso Publio elici,
multa cognosci, quæ tibi occulta esse non po-
terunt: multa etiam, sed absurdum est singula
explicare, cum ego requiram te ad omnia.
Unum illud tibi persuadeas velim, omnia mihi
fore explicata, si te videro: sed totum est in
eo, si antè quàm ille ineat magistratum. Puto
Pompeium Crasso urgente, si tu aderis, qui
per ὁρατήρ, [*magnoculam*] ex illo ipso intel-
ligere possis qua fide ab illis agatur, nos aut
sine molestia, aut sine errore futuros. Pre-
cibus nostris, & cohortatione non in-
diges: quid mea voluntas, quid tempus,
quid rei magnitudo postulet, intelligis.
De republ. nihil habeo ad te scribere, ni-

si summum odium omnium hominum in eos, qui tenent omnia: mutationis tamen spes nulla: sed, quod facillè sentias, tædet ipsum Pompeium, vehementerque pœnitet. Non provido fatis, quem exitum futurum putem, sed certè videntur hæc aliquò eruptura. Libros Alexandri, negligentis hominis, & non boni poetæ, sed tamen non inutilis tibi remissi. Numerium Numestium libenter accepi in amicitiam: & hominem gravem, & prudentem, & dignum tua commendatione cognovi. Vale.

Ex lib. VII. Epist. XI.

4

Cicero Attico S.

Quæso, quid hoc est? Aut quid agitur? mihi enim tenebræ sunt. Cingulum, inquit, nos tenemus: Anconem autem amisimus. Labienus discessit ab Cæsare: utrum de imperatore populi Rom. an de Hannibale loquimur? O hominem amentem, & miserum: qui ne umbram quidem unquam τῷ καλῷ, [boni] viderit! Atque hæc ait omnia se facere dignitatis causa. Ubi est autem dignitas, nisi ubi honestas? Num honestum igitur, habere exercitum nullo publico consilio? occupare urbeis civium, quo facilior sit aditus ad patriam? χρεῶν ἀποκοπῆς, φυλάδων καὶ δόσεως, [debitorum abscissiones, Exulam reditus] sexcenta alia scelera moliri, θεῶν μεγίστω ὥς ἔχειν πύργον ἰδῆα;

[ut]

[*ut habeat maximam tyrannidem deorum*] Sibi habeat suam fortunam. Unam mehercule tecum apricationem in illo Lucretilino tuo sole malim, quàm omnia istiusmodi regna: vel potius mori millies, quàm semel istiusmodi quicquam cogitare. Quid si tu velis, inquis: Age, quis est, cui velle non liceat? Sed ego hoc ipsum velle, miserius esse duco, quam in crucem tolli. Una res est ea miserior, adipisci, quod ita volueris. Sed hæc hæcenus. Libenter enim in his molestiis ἐνχολᾶζω σοι, [*vaco tibi.*] Redeamus ad nostrum. Per fortunas, quale tibi consilium Pompeii videtur? Hoc quæro, quòd urbem reliquerit. Ego enim ἀπερῶ [*in dubio sum*] tum nihil absurdius, Urbem tu relinquas? Ergo idem, si Galli venirent? Non est, inquit, in parietibus resp. At in aris & fœcis. Fecit Thémistocles. Fluctum enim totius barbariæ ferre urbs una non poterat. At idem Pericles non fecit annum ferè post quinquagesimum, cùm præter mœnia nihil teneret. Nostri olim. Urbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt. ἔγωγε τὴν πρόωδον ἐπὶ δὲ δόμους κλεῖα ἀνδρῶν, [*Sic enim clara gesta virorum, qui ante nos, audivimus.*] Rursus autem ex dolore municipali, sermonibûsque eorum, quos convenio, videtur hoc consilium exitum habiturum. Mira hominum querela est (nescio istic, sed facies, ut sciam) sine magistratibus urbem esse, sine senatu. Fugiens denique Pompeius
mira-

mirabiliter homines movet. Quid quæris? alia causa facta: nihil jam concedendum putant Cæsari. Hæc tu mihi explica, qualia sint: ego negotio præsum non turbulento: vult enim me Pompeius esse, quem tota hæc campana & maritima ora habeat ἐπιτοκοντον, [*speculatorem*] ad quem delectus & negotii summa referatur: itaque vagus esse cogitabam. Te puto jam videre, quæ sit ὁρμή [*impetus*] Cæsaris: qui populi, qui totius negotii status: ea velim scribas ad me: & quidem, quoniam mutabilia sunt, quàm sæpissime: acquiesco enim, & scribens ad te, & legens tua. Vale.

Ex lib. XII. ad fam. Epist. I.

5

Cicero S. D. C. Cassio.

Finem nullum facio, mihi crede, Cassi, de te, & de Bruto nostro, id est, de tota repub. cogitandi, cujus omnis spes in vobis est, & in D. Bruto: quam quidem jam habeo ipse meliorem, repub. à Dolabella meo præclarissime gelta: manabat enim illud malum urbanum, & ita corroborabatur quotidie, ut ego quidem & urbi, & otio diffiderem urbano: sed ita compressum est, ut mihi videamur omne jam ad tempus, ab illo duntaxat sordidissimo periculo, tuti futuri: reliqua magna sunt, & multa, sed posita omnia sunt in vobis: quanquam pri-

primum quidque explicemus : nam, ut adhuc quidem actum est, non regno, sed rege liberati videmur : interfecto enim rege, regios omnes nutus tuemur : neque verò id solum, sed etiam, quæ ipse ille, si viveret, non faceret ; ea nos, quasi cogitata ab illo, probamus : nec ejus quidem rei finem video : tabulæ figuntur : immunitates dantur : pecuniæ maxime describuntur : exsules reducuntur : S.C. falsa referuntur : ut tantummodo odium illud hominis impuri, & servitutis dolor depulsus esse videatur : resp. jacet iniis perturbationibus, in quas eam ille conjecit. Hæc omnia vobis sunt expedienda, nec hoc cogitandum, satis jam habere rempubl. à vobis. habet illa quidem tantum, quantum nunquam mihi in mentem venit optare : sed contenta non est ; & pro magnitudine & animi & beneficii vestri à vobis magna desiderat : adhuc ultra suas injurias est per vos interitu tyranni ; nihil amplius : ornamenta vero sua quæ recuperavit ? an quod ei mortuo pareret, quem vivum ferre non poterat ? cujus æra refigere debebamus, ejus etiam chirographa defendimus ! at enim ita decrevimus : fecimus id quidem temporibus cedentes, quæ valent in republ. plurimum : sed immoderate quidam, & ingrate nostra facilitate abutuntur. Verum hæc propediem, & multa alia coram : interim velim sic tibi persuadeas, mihi cum reipubl. quam semper habui carissimam, tum amoris nostri causâ, maximæ curæ esse tuam dignitatem. Da operam, ut valeas.

Ex

Ex lib. IV. ad fam. Epist. I.

6

M. Cicero S. D. Ser. Sulpicio.

Caius Trebatius, familiaris meus, ad me scripsit: te ex se quæsisse quibus in locis essem; molestèque ferre, quod me propter valetudinem tuam, cum ad urbem accessissem, non vidisses, & hoc tempore velle te mecum, si propius accessissem, de officio utriusque nostrum communicare. Utinam, Servi, salvis rebus (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter nos: profecto aliquid opis occidenti reipublic. tulissemus: cognoram enim jam absens, te hæc mala multo ante providentem, defensorem pacis & in consulatu tuo, & post consulatum fuisse, ego autem cum consilium tuum probarem, & idem ipse sentirem, nihil proficiebam: sero enim veneram: solus eram: rudis esse videbar in causa: incideram in hominum pugnandi cupidorum infanias: nunc, quoniam nihil jam videmur posse opitulari reipubl. si quid est, in quo nobismet ipsis consulere possimus, non ut aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed ut quam honestissime lugeamus; nemo est omnium, qui cum potius mihi, quam tecum, communicandum putem, nec enim clarissimorum virorum, quorum similes esse debemus, exempla, neque doctissimorum, quos
semper

semper coluisti, præcepta te fugiunt. Atque ipse antea ad te scripsissem, te frustra in senatum sive potius in conventum senatorum esse venturum, ni veritus essem, ne ejus animum offenderem, qui à me, ut te imitarer, petebat : cui quidem ego, cum me rogaret ut adessem in senatu, eadem omnia, quæ à te de pace & de Hispaniis dicta sunt, ostendi me esse dicturum. Rem vides, quo modo se habeat ; orbem terrarum, imperiis distributis, ardere bello ; urbem sine legibus, sine judiciis, sine jure, sine fide, relictam direptioni, & incendiis : itaque mihi venire in mentem nihil potest, non modò quod sperem, sed vix jam quod audeam optare : sin autem tibi, homini prudentissimo, videtur utile esse, nos colloqui ; quanquam longius etiam cogitabam ab urbe discedere, cujus jam etiam nomen invitus audio ; tamen propius accedam. Trebatio mandavi, ut, si quid tu eum velles ad me mittere, ne recusaret : idque ut facias, velim : aut, si quem tuorum fidelium voles, ad me mittas : ne aut tibi exire ex urbe necesse sit, aut mihi accedere : ego tibi tantum tribuo, quantum mihi fortasse arrogo : ut exploratum habeam, quidquid nos communi sententia statuerimus, id omnes homines probaturos. Vale.

Ex eod. Epist. II.

7

Cicero S. D. Sulpicio.

Ad III. cal. Maias, cū essem in Cumano, accepi tuas literas: quibus lectis, cognovi non satis prudenter fecisse Philotimum; qui, cū abs te mandata haberet, ut scribis, de omnibus rebus, ipse ad me non venisset, literas tuas misisset: quas intellexi breviores fuisse, quod eum perlaturum putasses: sed tamen, postquam literas tuas legi, Postumia tua me convenit, & Servius noster: his placuit, ut tu in Cumanum venires, quod etiam mecum, ut ad te scriberem, egerunt: Quod meum consilium exquiris: id est tale, ut capere facilius ipse possim, quā alteri dare: quid enim est, quod audeam suadere tibi, homini summa auctoritate, summaque prudentia? si, quid rectissimum sit, quærimus; perspicuum est: si, quid maxime expediat; obscurum: sin ii sumus, qui profecto esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum honestūque sit: non potest esse dubium, quid faciendum nobis sit. Quod existimas meam causam conjunctam esse cum tua: certe similis in utroque nostrum, cū optime sentiremus, error fuit: nam omnia utriusque concilia concordiam spectaverunt, qua cum ipsi Cæsari nihil esset utilius; gratiam

gratiam quoque nos inire ab eo, defendenda pace, arbitrabamur, quantum nos sefellerit, & quem in locum res reducta sit, vides: neque solum ea perspicis, quæ geruntur, quæque jam gesta sunt: sed etiam qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut probare oportet ea, quæ fiunt; aut interesse, etiam si non prebes: quorum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio videtur. Restat, ut discendum putem: in quo reliqua videtur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quæ loca sequamur: omnino cum miserior res nunquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior: nihil enim constitui potest, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, si videbitur, ita censeo facias: ut, si habes jam statutum, quid tibi agendum putes, in quo non sit conjunctum consilium tuum cum meo, supersedeas hoc labore itineris: sin autem est, quod mecum communicare velis: ego te exspectabo: tu, quod tuo commodo fiat, quam primum velim venias, sicut intellexi & Servio & Postumiae placere. Vale.

Ex lib. VI. ad fam. Epist. XVI.

8

Cicero S. D. Titio.

Et si unus ex omnibus minime sum ad te consolandum accommodatus: quod tantum ex tuis molestiis cepi doloris, ut consolatione

G

ipse

ipse egerem: tamen, cum longius à summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quam tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meæque in te benevolentia, non tacere tanto in tuo mœrore tamdiu, sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ levare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio pervulgata quidem illa maxime, quam semper in ore, atque in animo habere debemus, *Homines* nos ut esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus fortunæ telis proposita sit vita nostra; neque esse recusandum, quo minus ea, qua nati sumus, conditione vivamus: néve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus: eventisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Neque hæc, neque cæteræ consolationes, quæ sunt à sapientissimis viris usurpatæ, memoriæque & literis proditæ, tantum videntur proficere debere, quantum status ipse nostræ civitatis, & hæc perturbatio temporum perditorum: cum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt; minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bona, aut denique aliqua republ. perdidissent. Quod si tuum te desiderium movet; aut si tuarum rerum cogitatione mœres: non facile exhauriri tibi istum dolorem posse universum puto. Sin illa te res cruciat, quæ magis amoris est, ut eorum, qui occiderunt, misérias lugeas: ut ea non dicam quæ

quæ sæpissime & legi, & audiui, nihil mali esse in morte; in qua si resideat sensus, immortalitas illa potius, quàm mors ducenda sit; sin sit amissus, nulla videri miseria debeat, quæ non sentiatur: hoc tamen non dubitans, confirmare possum, ea misceri, parari, impendere reipubl. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur: quid est enim jam non modo pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omnino libertati, ac salutis loci? non mehercule quenquam audiui hoc gravissimo & pestilentissimo anno adolescentulum aut puerum mortuum, qui mihi non à diis immortalibus ereptus ex his miseriis atque ex iniquissima conditione vitæ videretur. Quare si tibi unum hoc detrahi potest, ne quid iis, quos amasti, mali putes contigisse: permultum erit ex mœrore tuo diminutum, relinquitur enim simplex illa jam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, sed ad te ipsum propriè referetur: in qua non est jam gravitatis, ac sapientiæ tuæ, quam tu à puero præstitisti, ferre immoderatus casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria maloque sejunctus: etenim eum semper te & privatis in rebus, & publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, & constantiæ ferviendum: nam, quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præripere consilio prudentiæque debe-

mus: etenim si nulla unquam fuit; liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit; certè nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus: neque exspectare temporis medicinam, quam representare ratione possimus. Hic ego literis si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assecutum; sin minus forte valuissent, officio tamen esse functum benevolentissimi atque amicissimi: quem me tibi & fuisse semper, existimes velim, & futurum esse confidas. Vale.

Ex lib. VIII. ad fam. Epist. XVI.

9

M. Cælius S. D. M. Ciceroni.

Exanimatus sum tuis literis, quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti: neque, id quod esset, perscripsisti: neque non tamen, quale esset, quod cogitares, aperuisti: has ad te illico literas scripsi. Per fortunas tuas Cicerone, per liberos te oro, & obsecro, ne quid gravius de salute & incolumitate tua consulas: nam deos, hominesque, amicitiamque nostram testificor, me neque temere tibi prædixisse, neque temere monuisse; sed postquam Cæsarem convenerim, sententiamque ejus, qualis futura esset parta victoria, cognoverim, te certiolem fecisse. Si existimas eandem rationem fore Cæsari in dimittendis adversariis, & conditionibus ferendis, erras: nihil

hil, nisi atrox, & sævum, cogitat, atque etiam loquitur: iratus senatui exiit: his intercessionibus planè incitatus est: non mehercule erit deprecationi locus: quare, si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi caræ sunt; si aliquid apud te nos, si vir optimus gener tuus valet, quorum fortunas non debes velle conturbare; sequere eam causam, in cujus victoria salus nostra est, ne aut odisse, aut relinquere cogamur; aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus: denique illud cogita, quod offensæ fuerit, in ista cunctatione te priùs subiisse: nunc te contra victorem facere; quem dubiis rebus lædere noluisti; & ad eos fugatos accidere, quos resistentes sequi nolueris, summæ stultitiæ est: vide, ne, dum pudet te parum optimatum esse, parum diligenter, quid optimum sit, eligas: quòd si totum tibi persuadere non possum: saltem, dum, quid de Hispaniis agamus, scitur, exspecta: quas tibi nuncio adventu Cæsaris fore nostras: quam isti spem habeant amissis Hispaniis, nescio: quod porro tuum consilium sit ad desperatos accedere, non medius fidius reperio: hoc, quod tu, non dicendo, mihi significasti, Cæsar audierat: ac simul atque, ave, mihi dixit, statim, quid de te audisset, exposuit: negavi me scire: sed tamen ab eo petii, ut ad te literas mitteret, quibus maxime ad remanendum commoveri posses: me secum in Hispaniam ducit: nam, nisi ita fa-

ceret, ego prius, quàm ad urbem accederem, ubicunque esses, ad te percurrissem, & hoc à te præsens contendissem, atque omni vi te retinuissem. Etiam atque etiam, mi Cicero, cogita, ne te tuosque omnes funditus evertas; ne te sciens prudensque eò demittas, unde exitum vides nullum esse: quòd si te aut voces optimatum commovent; aut nonnullorum hominum insolentiam & jactationem ferre non potes: eligas, censeo, aliquod oppidum vacuum à bello, dum hæc decernuntur, quæ jam erunt confecta: id si feceris; & ego te sapienter fecisse judicabo; & Cæsarem non offendes. Vale.

Ex lib. XI. ad fam. Epist. III.

10

Brutus, & Cassius præt. S. D.

Antonio Cos.

Literas tuas legimus, simillimas edicti tui; contumeliosas, minaces, minime dignas, quæ à te nobis mitterentur: nos, Antoni, te nulla laceessimus injuria: neque miraturum credidimus si prætores, & ea dignitate homines, aliquid edicto postulassemus à consule: quòd si indignaris ausos esse id facere: concede nobis, ut doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto & Cassio tribui. Nam de delectibus habitis, & pecuniis imperatis, exercitibus sollicitatis,

licitatis, & nunciis trans mare missis quòd te questum esse negas: nos quidem tibi credimus, optimo animo te fecisse: sed tamen neque agnoscimus quidquam eorum, & te miramur, cùm hæc reticueris, potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæsaris objiceres. Illud verò quemadmodum ferendum sit, tute cogita; non licere prætoribus, concordiae, ac libertatis causa, per editum de suo jure decedere, quin consul arma minetur: quorum fiducia, nihil est, quòd nos terreas: neque enim decet, aut convenit nobis, periculo ulli submittere animum nostrum: neque est Antonio postulandum, ut iis imperet, quorum opera liber est: nos si alia hortarentur, ut bellum civile fuscitare vellemus; literæ tuæ nihil proficerent. *Nulla* enim minantis auctoritas apud liberos est: sed pulchrè intelligis, non posse nos quòquam impelli: & fortassis ea re minaciter agis, ut iudicium nostrum metus videatur: nos in hac sententia sumus, ut te cupiamus, etiam in libera republica, magnum atque honestum esse; vocemus te ad nullas inimicitias; sed tamen pluris nostram libertatem, quam tuam amicitiam, æstimemus: tu etiam atque etiam vide, quid suscipias, quid sustinere possis; neque quàm diu vixerit Cæsar, sed quàm non diu regnaret, fac cogites. Deos quæsemus, consilia tua reipubl. salutaria sint, ac tibi: si minus, ut salva atque honesta reipubl. tibi

quam minimum noceant, optamus. Pridie non Sext.

Ex eod. Epist. X.

Non mihi rempub. plus debere arbitror, quàm me tibi, gratiorem me esse in te posse, quàm isti perverli sint in me, exploratum habes: si tamen hæc temporis videantur dici caussa, malle me tuum judicium, quam ex altera parte omnium istorum: tu enim à certo sensu & vero judicas de nobis: quod isti ne faciant; summa malevolentia & livore impediuntur: interpellent me, quo minus honoratus sim; dum ne interpelent: quo minus respublica à me commode administrari possit: quæ quanto sit in periculo, quàm potero brevissime exponam. Primum omnium, quantam perturbatiorem rerum urbanarum afferat obitus consulum, quantamque cupiditatem hominibus injiciat vacuitas, non te fugit: Satis me multa scripsisse, quæ literis commendari possint, arbitror: scio enim, cui scribam. Revertor nunc ad Antonium: qui ex fuga cum parvulam manum peditum haberet inermium, ergastula solvendo omneque genus hominum arripiendo, satis magnum numerum videtur effecisse: huc accessit manus Ventidii: quæ, trans Apenninum itinere facto difficillimo,

difficillimo, ad Vada pervenit; atque se ibi cum Antonio conjunxit: est numerus veteranorum, & armatorum, satis frequens cum Ventidio: consilia Antonii hæc sint necesse est: aut ad Lepidium ut se conferat, si recipitur; aut Apennino Alpibusque se teneat, & decursionibus per equites, quos habet multos, vastet ea loca, in quæ incurrerit, aut rursus se in Etruriam referat; quod ea pars Italiæ sine exercitu est: quod si me Cæsar audisset, atque Apenninum transisset, in tantas angustias Antonium compulisset, ut inopia potius, quam ferro, conficeretur: sed neque Cæsari imperari potest: nec Cæsar exercitui suo: quod utrumque pessimum est. Cum hæc talia sint: quo minus, quod ad me pertinebit, homines interpellent, ut supra scripsi, non impedio: hæc quemadmodum explicari possint, aut, à te cum explicabuntur, ne impediantur, timeo: alere jam milites non possum: cum ad remp. liberandam accessi, LLS. mihi fuit pecuniæ CD. amplius: tantum abest, ut meæ rei familiaris liberum sit quicquam, ut meos jam omnes amicos ære alieno obstrinxerim: septenum numerum legionum alo; qua difficultate, tu arbitrare: non, si Varronis thesauros haberem sustinere sumptum possem. Cum primum de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorē. Tu me amabis, ita, si hoc idem me in te facere senseris. III. non. Maii, ex castris Dertona. Vale.

Ex

Ex lib. XV. ad fam. Epist. XVI.

12

Cicero procos. S. D. Cassio.

Puto te jam supputare, cū hęc te tertia jam epistola ante oppressit, quā tu schedulam, aut literam: sed non urgeo: longiores enim expectabo, vel potius exigam: ego, si semper haberem, cui dārem, vel ternas in hora dārem: sit enim nescio quid, ut quasi coram adesse videre, cū scribo aliquid ad te: neque id κατ' εἰδ' ὧλων φαντασίας, *Secundum idolorum imaginationes*] ut dicunt tui amici novi, qui putant etiam διανοητικὰς φαντασίας, [*commentatrices imaginationes*] spectris Catianis excitari: nam, ne te fugiat, Catius Insuber Epicureus, qui nuper est mortuus, quæ ille Gargettius, & jam ante Democritus, εἰδῶλα, [*idola*] hic spectra nominat: his autem spectris etiamsi oculi possent feriri, quod velis ipsa currunt; animus quī possit, ego non video: doceas tu me oportebit, cū salvus veneris, in mea ne potestate sit spectrum tuum, ut, simul ac mihi collibitum sit de te cogitare, illud occurrat: neque solum de te, qui mihi hāres in medullis: sed, si insulam Britanniam cœpero cogitare, ejus εἰδῶλον, [*idolum*] mihi advolabit ad pectus? Sed hęc posterius: tento enim te, quo animo accipias: si enim stomachabere, & moleste feres, plura dicemus

dicemus; postulabimusque, ex qua hæresi ut hominibus armatis dejectus sis, in eam restituare: in hoc interdicto non solet addi, in hoc anno: quare, si jam biennium aut triennium est, cum virtuti nuncium remisisti, delentus illecebris voluptatis, in integro res nobis erit: Quanquam quicum loquor? cum uno fortissimo viro: qui, postea quàm forum attigisti, nihil fecisti, nisi plenissimum amplissimæ dignitatis: in ista ipsa αἵρεσις, [*hæresi*] metuo ne plus nervorum sit, quàm ego putarim, si modo eam tu probas. Quid tibi in mentem venit, inquires? Quia nihil habebam aliud, quod scriberem: de repub. enim nihil scribere possum: neque enim, quod sentio, libet scribere. Vale.

Ex eod. Epist. XVII:

13

Cicero S. D. Cassio.

Præposteros habes tabellarios: etsi me quidem non offendunt: sed tamen, cum à me discedunt, flagitant literas: cum ad me veniunt, nullas afferunt: atque id ipsum facerent commodius, si mihi aliquid spatii ad scribendum darent: sed petasati veniunt: comites ad portam expectare dicunt: ergo ignoscas: alteras habebis has breves: expecta πάντα καὶ πάντων [*omnia pro omnibus*] etsi quid ego me tibi purgo; cum tui ad me inanes

inanes veniant, ad te cum epistolis reventantur? Nos hic, (tamen ad te scribam aliquid) P. Syllam patrem mortuum, habebamus: alii, à latronibus; alii, cruditate, dicebant: populus non curabat: combustum enim esse constabat: hoc tu pro sapientia tua feres æquo animo: quanquam πρόσωπον πόλεως, [*faciem civitatis*] amisimus. Cæsarem putabant moleste laturum, verentem ne hasta refrixisset. Minidius Marcellus & Atius pigmentarius valde gaudebant se adversarium perdidisse. De Hispania novi nihil, sed exspectatio valde magna: rumores tristiores, sed ἀδυσωτοί, [*sine authore.*] Pausa noster paludatus ad III. Calend. Januar. profectus est: ut quivis intelligere posset, id quod tu nuper dubitare cœpisti, τὸ καλὸν δὲ αὐτὸ ἀίρετον, [*Bonum propter se ipsum eligibile*] esse: nam, quòd multos miseriis levavit, & quòd se in his malis hominem præbuit: mirabilis eum virorum bonorum benevolentia prosecuta est. Tu quòd adhuc Brundisii moratus es, valde probo, & gaudeo: & mehercule puto te sapienter facturum, si ἀκερόσωδ' ὅ, [*rerum inanium non studiosus*] fueris: nobis quidem, qui te amamus, erit gratum. Et, amabo te, cùm dabis posthac aliquid domum literarum, mei memineris: Ego nunquam quenquam ad te, cùm sciam, sine meis literis ire patiar. Vale.

Ex eod. Epist. XIX.

14

Cassius S. D. Ciceroni.

Non mehercule in hac mea peregrinatione quidquam libentius facio, quàm scribo ad te: videor enim cum præsentē loqui, & joculari: nec tamen hoc usu venit propter spectra Catiana: pro quo tibi proxima epistola tot rusticos Stoicos regeram, ut Catium Athenis natum esse dicas. Pansam nostrum secunda voluntate hominum paludatum ex urbe exisse, cum ipsius causa gaudeo, tum mehercule etiam omnium nostrum: spero enim homines intellecturos, quanto sit omnibus odio crudelitas, & quanto amorī probitas, & clementia; atque ea, quæ maxime mali petant & concupiscant, ad bonos pervenire: difficile est enim hominibus persuadere, τὸ καλὸν δὲ αὐτὸ ἀρετὸν, [bonum propter seipsum eligibile] esse: ἡδονῇ, [voluptatem] verò & ἀναλγησίαν, [indolentiam] virtute, justitia, & καλῷ, [bono] parari, & verum & probabile est: ipse enim Epicurus, à quo omnes Catii, & Amasini, mali verborum interpretes, proficiuntur, dicit, οὐκ ἔστιν ἡδέως ἀνδρὶ τὸ καλῶς καὶ δικαίως ζῆν, [non suavius, nisi bene & juste, vivitur] itaque & Pansa, qui ἡδονῇ, [voluptatem] sequitur, virtutem retinet: & ii, qui à nobis φιλήδονοι, [voluptatis amatores] vocantur,

vocantur, sunt φιλόκαλοι, & φιλοδύκαιοι,
 [boni, & justī amatores,] omnesque virtutes
 & colunt, & retinent: itaque Sylla, cujus judi-
 cium probare debemus, cum dissentire philo-
 sophos videret, non quæsit quid bonum esset
 & omnia bona coemit: cujus ego mortem for-
 ti mehercule animo tuli: nec tamen Cæsar
 diutius nos eum desiderare patietur: nam ha-
 bet damnatos, quos pro illo nobis restituat:
 nec ipse sectorem desiderabit, cum filium
 viderit. Nunc, ut ad Rempublicam redeam,
 quid in Hispaniis geratur, rescribe: peream,
 nisi sollicitus sum, ac malo veterem & clemen-
 tem dominum habere, quàm novum & crude-
 lem experiri: scis, Cneus quàm sit fatuus;
 scis, quo modo crudelitatem virtutem putet:
 scis, quàm se semper à nobis derisum putet:
 vereor, ne nos rustice gladio velit ἀντιμικτη-
 ρίσαι, [viciissim subsannare:] quid fiat, si me dili-
 gis, rescribe. Hai quàm velim scire, utrum
 ista sollicito animo, an soluto legas: sciam e-
 nim eodem tempore, quid me facere oporteat.
 Ne longior sim, vale, & me, ut facis, ama.
 Si Cæsar vicit, celeriter me exspecta.

Ex lib. XVI. ad fam. Epist. XXI.

15 *Cicero F. S. D. Tironi suo dulciss.*

Cum vehementer tabellarios exspectarem
quotidie, aliquando venerunt post diem
XL. & VI. quàm a vobis discesserunt: quo-
rum mihi fuit adventus optatissimus: nam cum
maximam cœpisssem lætitiã ex humanissimi
& carissimi patris epistola: tum verò jucu-
dissimæ tuæ literæ cumulum mihi gaudii at-
tulerunt: itaque me jam non pœnitebat, in-
tercapedinem scribendi fecisse, sed potius læ-
tabar: fructum enim magnum humanitatis tuæ
capiebam ex silentio mearum literarum: ve-
hementer igitur gaudeo te meam sine dubi-
tatione accepisse exultationem. Gratos ti-
bi, optatosque esse, qui de me rumores affe-
runtur, non dubito, mi dulcissime Tiro: præ-
staboque & enitar, ut in dies magis magisque
hæc nascens de me duplicetur opinio: quare,
quod polliceris te buccinatorum fore existi-
mationis meæ; firmo id constantique animo,
facias licet: tantum enim mihi dolorem cru-
ciatumque attulerunt, errata ætatis meæ, ut
non solum animus à factis, sed aures quoque
à commemoratione abhorreant: cujus te so-
licitudinis & doloris participem fuisse, notum
exploratumque est mihi: nec id mirum: nam
cum omnia mea causa velles mihi successa,
tum

tum etiam tua : socium enim te meorum com-
modorum semper esse volui : quando igitur
tum ex me doluisti ; nunc ut duplicetur tuum
ex me gaudium, præstabo : Cratippo me sci-
to non ut discipulum, sed ut filium esse con-
iunctissimum : nam cum audio illum liben-
ter ; tum etiam ejus propriam suavitatem ve-
hementer amplector : sum totos dies cum eo,
noctisque sæpenumero partem : exoro enim,
ut mecum quam sæpissime cœnet : hac in-
troducta consuetudine, sæpe, inscientibus no-
bis, & cœnantibus, obrepit ; sublataque se-
veritate philosophiæ, humanissime nobiscum
jocatur : quare da operam, ut hunc talem,
tam jucundum, tam excellentem virum vi-
deas quamprimum. Nam quid ego de Brut-
tio dicam ? quem nullo tempore à me patior
discedere : cujus cum frugi severaque est vi-
ta, tum etiam jucundissima convictio : non est
enim sejunctus jocus à philologia & quotidiana
συζητήσας, [disceptatione :] hunc ego locum
in proximo conduxi, &, ut possum, ex meis
angustiis illius sustento tenuitatem. Præte-
rea declamitare Græce apud Cassium institui :
Latine autem apud Bruttium exerceri volo :
utor familiaribus & quotidianis convictori-
bus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit,
hominibus & doctis, & illis probatissimis :
multum etiam mecum est Epicrates, Prin-
ceps Atheniensium, & Leonides, & horum
cæteri similes. τὰ μὲν ἐν κατ' ἡμᾶς, τὰ δ' ἱ,
[hæc

[*hæc igitur nostra sunt, hæc quidem.*] De Gorgia autem quod mihi scribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione utilis; sed omnia postposui, dummodo præceptis patris parerem: διαρρηδ'ω, [*abrupte*] enim scripserat, ut eum dimitterem statim: tergiversari nolui; ne mea nimia σπουδὴ, [*studium*] suspicionem ei aliquam importaret: deinde illud etiam mihi succurrebat, grave esse me de iudicio patris iudicare: tuum tamen studium & consilium, gratum acceptumque est mihi. Excusationem angustiarum tui temporis accipio: scio enim quam soleas esse occupatus. Emisse te prædium vehementer gaudeo: feliciterque tibi rem istam evenire cupio. Hoc loco me tibi gratulari, noli mirari: eodem enim fere loco tu quoque, emisse te, fecisti me certiores: habes, ubi deponendæ tibi sint urbanitates. Rusticus Romanus factus es: cum ego mihi nunc ante oculos tuum iucundissimum conspectum propono, videor videre ementem te rusticas res, cum villico loquentem, in lacinia servantem ex mensa secunda semina: sed quod ad rem pertinet, me tum tibi defuisse, æque ac tu, doleo: sed noli dubitare, mi Tiro, quin te sublevaturus sim, si modo fortuna me; præsertim cum sciam, communem nobis emptum esse istum fundum. De mandatis, quod tibi curæ fuit, est mihi gratum: sed peto à te, ut quam celerrime mihi librarius mittatur, maxime quidem Græ-

cus, multum enim mihi eripitur operæ in exscribendis hypomnematis. Tu, velim, in primis cures, ut valeas, ut una *συμφιλολογῆν*, [*condisserere*] possimus. Antherum tibi commendo. Vale.

Ex lib. X. ad fam. Epist. XXVIII.

Quam vellem ad illas pulcherrimas epulas me Idib. Mart. invitasses! reliquiarum nihil haberemus: at nunc cum his tantum negotii est, ut vestrum illud divinum in rempublic. beneficium nonnullam habeat querelam, quod verò à te, viro optimo, seductus est, tuoque beneficio adhuc vivit hæc pestis; interdum, quod mihi vix fas est, tibi lubirascor: mihi enim negotii plus reliquisti uni, quàm, præter me, omnibus. Ut enim primum post Antonii fœdissimum discessum senatus haberi libere potuit; ad illum animum meum reverti pristinum, quem tu cum cive acerrimo, patre suo, in ore & amore semper habuisti: nam, cum senatum ad XIII. calend. Januar. tribuni pleb. vocavissent, deque alia re referrem, totam rempubl. sum complexus; egique acerrime; senatumque jam languentem, & defessum, ad pristinam virtutem consuetudinemque revocavi, magis animi, quàm ingenii viribus. Hic dies, meaque contentio, atque actio,

actio, spem primum populo R. attulit libertatis recuperandæ: nec verò ipse postea tempus ullum intermisi de republ. non cogitandi solum, sed etiam agendi. Quod nisi res urbanas, actaque omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscriberem: quanquam eram maximis occupationibus impeditus: sed illa cognosces ex aliis; à me pauca, & ea summatim. Habemus fortem senatum, consulares partim timidos, partim male sentientes: magnum damnum factum est in Servio. L. Cæsar optime sentit: sed, quòd avunculus est, non acerrimas dicit sententias: consules egregii: præclarus D. Brutus: egregius puer Cæsar: de quo spero equidem reliqua: hoc verò certum habeto, nisi ille veteranos celeriter conscripisset, legionesque duæ de exercitu Antonii ad ejus se auctoritatem contulissent, atque is oppositus esset terror Antonio, nihil Antonium sceleris, nihil crudelitatis præteriturum fuisse. Hæc tibi etsi audita esse arbitrabar, volui tamen notiora esse: plura scribam, si plus otii habuero. Vale.

Ex lib. IV. ad fam. Epist. V.

17 *Sulpicius S. D. Ciceroni.*

Posteaquam mihi renunciatum est de obitu Tulliæ filiæ tuæ; sane quam, pro eo ac debui, graviter molesteque tui, communemque

nemque eam calamitatem existimavi: qui si
istic affuisssem, neque tibi defuisssem, coram-
que meum dolorem tibi declarassem: etsi ge-
nus hoc consolationis miserum atque acerbum
est; propterea quia per quos id fieri debet,
propinquos, ac familiares, ipsi pari molestia
afficiuntur, neque sine lacrymis multis id co-
nari queunt; ut magis ipsi videantur aliorum
consolatione indigere, quàm aliis posse suum
officium præstare: tamen, quæ in præsentia
mihi in mentem venerunt, decrevi brevi ad te
perscribere: non, quòd ea te fugere existi-
mem: sed, quòd forsitan dolore impeditus
minus ea perspicias. Quid est, quòd tantopere
te commoveat tuus dolor intestinus? cogita,
quemadmodum adhuc fortuna nobiscum ege-
rit: ea nobis erepta esse, quæ hominibus
non minus, quam liberi, cara esse debent, pa-
triam, honestatem, dignitatem, honores om-
nes: hoc uno incommodo addito, quid ad
dolorem adjungi potuit? aut qui non in illis
rebus exercitatus animus callere jam debet,
atque omnia minoris æstimare? An illius vi-
cem, credo, doles? quoties in eam cogitatio-
nem necesse est & tu veneris, & nos sæpe in-
cidimus, hisce temporibus non pessime cum
iis esse actum, quibus sine dolore licitum est
mortem cum vita commutare. Quid autem
fuit, quod illam hoc tempore ad vivendum
magnopere invitare posset? quæ res, quæ
spes? quòd animi solatium? ut, cum aliquo
adoles-

adolescente primario conjuncta, ætatem ageret? Licitum est tibi, credo, pro tua dignitate ex hac juventute generum deligere, cujus fidei liberos tuos te tuto committere putares. An ut ea liberos ex sese pareret, quos cum florentes videret, lætaretur? qui rem à parente traditam per se tenere possent, honores ordinatim petíturi essent in repub. in amicorum negotiis liberalitate sua uterentur? quid horum fuit, quod non prius, quam datum, ademtum sit? At verò malum est liberos amittere: malum, nisi hoc pejus sit, sufferre, & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare; si forte eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens, cum ab Ægina Megaram versus navigarem; cœpi regiones circumcirca prospicere, post me erat Ægina, ante Megara, dextra Piræus, sinistra Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata & diruta ante oculos jacent. Cœpi ego, met mecum sic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrum interiit, aut occisus est, quorum vita brevior esse debet, cum, uno loco, tot oppidorum cadavera projecta jaceant: visne tu te Servi cohibere, & meminisse, hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus: hoc idem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modo, uno tempore, tot viri clarissimi interierunt: de impe-

rio præterea tanta diminutio facta est : omnes provinciæ conquassatæ sunt : In unius mulierculæ animula si jactura facta sit, tantopere commoveris ? quæ si hoc tempore non suam diem obiisset, paucis post annis tamen ei moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum ac cogitationem tuam avoca : atque ea potius reminiscere, quæ digna tua persona sunt : illam, quàm diu ei opus fuerat, vixisse ; unâ cum republic. fuisse : te, patrem suum, prætorem, consulem, augurem vidisse : adolescentibus primariis nuptam fuisse : omnibus bonis prope perfunctam esse : cum respubl. occideret, vita excessisse : quid est, quod tu, aut illa, cum fortuna hoc nomine queri possitis ? Denique noli oblivisci te Ciceronem esse, & cum, qui aliis consueveris præcipere, & dare consilium : neque imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt : sed potius, quæ aliis tute præcipere soles, ea tute tibi subijce ; atque apud animum propone. *Nul-*lus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat : hoc te expectare tempus, tibi turpe est, ac non ei rei sapientia te tua occurrere : quod si quis etiam inferis sensus est : qui illius amor in te fuit, pietasque in omnes suos, hoc certe illa te facere non vult : da hoc illi mortuæ : da cæteris amicis, & familiaribus, qui tuo dolore mœrent : da patriæ

patriæ ; ut, si qua in re opus sit, opéra & consilio tuo uti possit. Denique, quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit; noli committere, ut quisquam te putet non tam filiam, quàm reipublicæ tempora & aliorum victoriam lugere: Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne videar prudentiæ tuæ diffidere. Quare, si hoc unum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamque ex ea re te laudem adipisci: fac aliquando intelligamus, adversam quoque te æque ferre posse, neque id majus, quàm debeat, tibi onus videri; ne ex omnibus virtutibus hæc una tibi videatur deesse: Quod ad me attinet, cum te tranquilliore esse animo cognovero, de his rebus, quæ hic geruntur, quemadmodumque se provincia habeat, certiolem faciam. Vale.

Ex eod. Epist. VI.

18

Cicero S. D. Sulpicio.

Ego verò, Servi, vellem, ut scribis, in meo gravissimo casu affuisses: quantum enim præsens me adjuvare potueris & consolando, & prope æque dolendo, facile ex eo intelligo, quòd literis tuis lectis, aliquantulum acquievi: nam & ea scripsisti, quæ levare luctum possent: & in me consolando, non medio-

H 4

crem

crem ipse animi dolorem adhibuisti. Servius tamen tuus, omnibus officiis, quæ illi tempori tribui poterant, declaravit, & quanti ipse me faceret, & quàm suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cujus officia jucundiora scilicet sæpe mihi fuerunt, nunquam tamen gratiora: me autem non oratio tua solum, & societas pœne ægritudinis, sed etiam auctoritas consolatur: turpe enim esse existimo, me non ita ferre casum meum ut tu, tali sapientia præditus, ferendum putas. sed opprimor interdum, & vix resisto dolori, quodd ea me solatia deficiunt, quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt: nam & Q. Maximus, qui filium consolarem, clarum virum, & magnis rebus gestis amisit, & L. Paulus, qui duos septem diebus, & vester Gallus, & M. Cato, qui summo ingenio, summa virtute filium perdidit, iis temporibus fuerunt, ut eorum tum ipsorum dignitas consolaretur ea, quam ex republ. consequerentur: mihi autem, amissis ornamentis iis, quæ ipse commemoras, quæque eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud solatium, quod ereptum est: non amicorum negotiis, non reipub. procuracione impediebantur cogitationes meæ: nihil in foro agere libebat; adspicere curiam non poteram. Existimabam id, quod erat, omnes me & industriæ meæ fructus, & fortunæ perdidisse: sed, cum cogitarem hæc mihi tecum & cum quibusdam

quibusdam esse communia; & cum frangere jam ipse me, cogereque illa ferre toleranter; habebam quò confugerem, ubi conquirerem, cujus in sermone, & suavitate, omnes curas doloresque deponerem: nunc autem hoc tam gravi vulnere etiam illa, quæ consenuisse videbantur, recrudescunt: non enim, ut tum me à republ. mœstum domus excipiebat, quæ levaret, sic nunc, domo mœrens, ad rempubl. confugere possum, ut in ejus bonis acquiescam: itaque & domo absum, & foro: quòd nec eum dolorem, quem à republ. capio, domus jam consolari potest, nec domesticum respubl. quo magis te exspecto, teque videre quamprimum cupio, major mihi levatio afferri nulla potest, quàm conjunctio consuetudinis sermonumque nostrorum: quam sperabam tuum adventum (sic enim audiebam) appropinquare: ego autem cum multis de causis te exopto quamprimum videre, tum etiam, ut antè commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad unius voluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis, & ut perspexisse mihi videor, nec à me alieni, & tibi amicissimi: quod cum ita sit; magnæ tamen est deliberationis, quæ ratio sit ineunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessu & beneficio quiescendi. Vale.

Ex

Ex eod. Epist. IX.

19

Cicero S. D. Marcello.

Et si per paucis ante diebus dederam Q. Mucio literas ad te pluribus verbis scriptas, quibus declaraveram, quo te animo censerem esse oportere, & quid tibi faciendum arbitrarer: tamen, cum Theophilus, libertus tuus, proficisceretur, cujus ego fidem erga te benevolentiamque perspexeram; sine me literis cum ad te venire nolui. Iisdem igitur de rebus etiam atque etiam hortor, quibus superioribus literis hortatus sum; ut in ea rep. quæcunque est, quam primum velis esse: multa videbis fortasse, quæ nolis, non plura tamen, quam audis quotidie: non est porro tuum, uno sensu solum oculorum moveri; cum illud idem auribus percipias, quod etiam majus videri solet, minus laborare: at tibi ipsi dicendum erit aliquid quod non sentias, aut faciendum quod non probes. Primum, *Tempori* cedere, id est, necessitati parere, semper sapientis est habitum: deinde, non habet, ut nunc quidem est, id vitii res: decere fortasse, quæ sentias, non licet: tacere planè licet: omnia enim delata ad unum sunt: is utitur consilio ne suorum quidem, sed suo: quod non multo secus fieret, si is remp. teneret, quem secuti sumus. An, qui in bello, cum omnium nostrum conjunctum esse periculum

culum suo cerneret, certorum hominum minime prudentium consilio uteretur; eum magis communem censemus in victoria futurum fuisse, quàm incertis in rebus fuisset: & qui nec, te consule, tuum sapientissimum consilium secutus esset; nec, fratre tuo consulatum ex auctoritate tua gerente, vobis auctoribus uti voluerit; nunc omnia tenentem, nostras sententias desideraturum censes fuisse? *Omnia* sunt misera in bellis civilibus: quæ majores nostri ne semel quidem, nostra ætas sæpe jam sensit: sed *Miserius* nihil, quàm ipsa victoria: quæ, etiamsi ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores impotentioresque reddit; ut, etiamsi natura tales non sint, necessitate esse cogantur. *Multa* enim victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam invito facienda sunt. An tu non videbas mecum simul, quàm illa crudelis esset futura victoria? igitur tunc quoque patria careres, ne, quæ nolles, videres? non, inquires: ego enim ipse tenerem opes & dignitatem meam: at erat tuæ virtutis, in minimis res tuas ponere, de republ. vehementius laborare. Deinde, qui finis istius consilii est? nam adhuc & factum tuum probatur, &, ut in tali re, etiam fortuna laudatur: factum, quòd & initium belli necessario secutus sis, & extrema sapienter persequi nolueris: fortuna, quòd honesto otio tenueris & statum & famam dignitatis tuæ: nunc verò nec locus tibi ullus dulcior esse debet patria;
nec

nec eam diligere minus debes, quod deformior est, sed misereri potius: nec eam, multis claris viris orbatam, privare etiam adspectu tuo. Denique, si fuit magni animi, non esse supplicem victori: vide, ne superbi sit, aspernari ejusdem liberalitatem: & si sapientis est carere patria; duri, non desiderare: & si republica non possis frui, stultum est nolle privata. Caput illud est, ut, si ista vita tibi commodior esse videatur, cogitandum tamen sit, ne tutior non sit: magna gladiatorum est licentia: sed in externis locis minor etiam ad facinus verecundia: mihi salus tua tantæ curæ est, ut Marcello fratri tuo aut par, aut certe proximus sim. Tuam est consulere temporibus, & incolumitati, & vitæ, & fortunis tuis. Vale.

Ex eod. Epist. XII.

• Et si scio non jucundissimum me nuncium vobis allaturum: tamen, quoniam *Casus* & natura in bonis dominatur; visum est faciendum, quoquo modo res se haberet, vos certiores facere. Ad X. cal. Jan. cum ab Epidauro Piræum navi advectus essem, ibi Marcellum, collegam nostrum, conveni; eumque diem ibi consumpsi, ut cum eo essem: postero die, cum ab eo digressus essem, eo consilio,

filio, ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamque jurisdictionem absolverem: ille, uti aiebat supra Maleas in Italiam versus navigaturus erat: postridie ejus diei, cum ab Athenis proficisci in animo haberem; circiter horam decimam noctis Postumius, familiaris ejus, ad me venit; & mihi nuntiavit, M. Marcellum, collegam nostrum, post cœnæ tempus à P. Magio Chilone, familiari ejus, pugione percussum esse, & duo vulnere accepisse, unum in stomacho, alterum in capite secundum aurem, sperare tamen, eum vivere posse: Magium seipsum interfecisse: postea se a Marcello ad me missum esse, qui hæc nunciaret; & rogaret, uti cogerem medicos: coegi; & è vestigio eodum sum profectus prima luce: cum non longe à Piræo abessem; puer Acidini mihi obviam venit cum codicillis; in quibus erat scriptum, paullo ante lucem Marcellum diem suum obiisse: ita vir clarissimus ab homine terribissimo acerbissima morte est affectus; & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus est amicus, qui ei mortem afferret: ego tamen ad tabernaculum ejus perrexi; inveni duos liberos, & pauculos servos: reliquos aiebant profugisse metu perterritos, quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset: coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisque lecticariis, in urbem eum referre; ibique pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curavi:

ravi: ab Atheniensibus, locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui, quod religione se impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam concesserant: quod proximum fuit, uti in quo vellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt: nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academicæ locum delegimus; ibique eum combussimus: posteaque curavimus, ut iidem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent: ita, quæ nostra officia fuerunt, pro collegio, & propinquitate, & vivo, & mortuo, omnia ei præstitimus. Vale. Datæ calend. Jun. Athenis.

Ex eod. Epist. XIV.

21

Cicero S. D. Cn. Plancio.

Binas à te accepi literas, Corcyræ datas: quarum alteris mihi gratulabare, quod audisses meam me pristinam dignitatem obtinere: alteris dicebas, te velle, quæ egissem, bene ac feliciter evenire. Ego autem, si dignitas est bene de republic. sentire, & bonis viris probare, quod sentias; obtineo dignitatem meam: sin autem in eo dignitas est, quod sentias, aut re efficere si possis, aut denique libera oratione defendere; ne vestigium quidem ullum est reliquum nobis dignitatis: agiturque

túrque præclære, si nosmet ipsos regere possumus; ut ea, quæ partim jam adsunt, partim impendent, moderate feramus: quod est difficile in ejusmodi bello, cujus exitus ex altera parte cædem ostentat, ex altera servitutem: quo in periculo nonnihil me consolatur, cum recordor, hæc me tum vidisse, cum secundas etiam res nostras, non modo adversas, pertimescebam: videbamque, quanto periculo de jure publico disceptaretur armis: quibus si ii vicissent, ad quos ego, pacis spe, non belli cupiditate adductus, accesseram; intelligebam tamen, & iratorum hominum, & cupidorum, & insolentium quam crudelis esset futura victoria: sin autem victi essent, quantus interitus esset futurus civium partim amplissimorum, partim etiam optimorum: qui me hæc prædicentem atque optime consulentem saluti suæ, malebant nimium timidum, quam satis prudentem existimari. Quod autem mihi de eo, quod egerim, gratularis: te ita velle, certo scio: sed ego tam misero tempore nihil novi consilii cepissem, nisi in reditu meo nihilo meliores res domesticas, quam rempubl. offendissem: quibus enim pro meis immortalibus beneficiis carissima mea salus & meæ fortunæ esse debebant; cum propter eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidiis vacuum viderem; rovarum me necessitudinum fidelitate contra veterum perfidiam muniendum putavi. Sed de nostris
rebus.

rebus satis, vel etiam nimium multa. De tuis, velim, ut eo sis animo, quo debes esse, id est, ut ne quid tibi præcipue timendum putes: si enim status erit aliquis civitatis; quicumque erit, te omnium periculorum video expertem fore: nam alteros tibi jam placatos esse intelligo; alteros nunquam iratos fuisse. De mea autem in te voluntate sic velim judices, me, quibuscunque rebus opus esse intelligam, quanquam videam, quis sim hoc tempore, & quid possim, opera tamen, & consilio, studio quidem certe, rei, samæ, salutis tuæ præsto futurum. Tu velim, & quid agas, & quid acturum te putes, facias me quam diligentissime certiorum. Vale.

Ex lib. V. ad fam. Epist. XI.

Coram me tecum eadem hæc agere sæpe conantem deterruit pudor quidem pœne subrusticus: quæ nunc expromam abiens audacias: Epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neque, ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur, & celebretur tuis: quid etsi mihi sæpe ostendis te esse facturum: tamen ignoscas velim huic festinationi meæ: genus enim scriptorum tuorum etsi erat semper à me vehementer expectatum; tamen vicit opinionem meam;

meam; meque ita vel cepit, vel incendit, ut cuperem quam celerrime res nostras monumentis commendari tuis: non enim me solum commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit, sed etiam illa cupiditas, ut vel auctoritate testimonii tui, vel indicio benevolentiae, vel suavitate ingenii vivi perfruamur. Neque tamen, hæc cum scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerere susceptarum rerum & jam institutarum, sed, quia videbam, Italici belli & civilis historiam jam pœnè à te esse perfectam; dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri; deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjunctene malles cum cæteris rebus nostra contexere, an, ut multi Græci fecerunt, Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum, qui omnes à perpetuis suis historiis ea, quæ dixi, bella separaverunt; tu quoque item civilem conjunctionem ab hostilibus externisque bellis sejungeres: equidem ad nostram laudem non multum video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te exspectare, dum ad locum venias, at statim caussam illam totam & tempus arripere. Et simul, si uno argumento unaque in persona mens tua tota versabitur, cerno jam animo, quanto omnia uberiora atque ornatiora futura sint. Neque ta-

men ignoro, quàm impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris imponam, (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me, postulem: quid si illa tibi non tantopere videntur ornanda? sed tamen, qui semel verecundiæ fines transierit, eum bene & gnaviter oportet esse impudentem: itaque te plane etiam atque etiam rogo, ut & ornes ea vehementius etiam, quam fortasse sentis; & in eo leges historiæ negligas; gratiamque illam, de qua suavissime quodam in proëmio scripsisti, à qua te affici non magis potuisse demonstras, Quam Herculem Xenophontium illum à voluptate, ea si me tibi vehementius commendabit, ne aspernere; amorique nostro plusculum etiam, quàm concedit veritas, largiari. Quod si te adducemus, ut hoc suscipias: erit, ut mihi persuadeo, materies digna facultate & copia tua: à principio enim conjurationis usque ad reditum nostrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse. In quo & illa poteris uti civilium commutationum scientia, vel in explicandis causis rerum novarum, vel in remediis incommodorum; cum & reprehendes ea, quæ vituperanda ducis; &, quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis; &, si liberius, ut consuesti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, insidias, proditionem notabis:

bis : multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt, plenam cujusdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit. *Nihil* est enim aptius ad delectationem lectoris, quàm temporum varietates, fortunæque vicissitudines: quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundæ. *Habet* enim præteriti doloris secura recordatio delectationem: cæteris verò, nulla perfunctis propria molestia, casus alienos sine ullo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est jucunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi avelli jubet spiculum, postea quam ei percunctanti dictum est, clypeum esse salvum: ut etiam in vulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. Cujus studium in legendo non erectum Themistoclis fuga redituque retinetur? etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet quasi enumeratione fastorum: at viri sæpe excellentis ancipites varique casus habent admirationem, expectationem, lætitiā, molestiam, spem, timorem: si verò exitu notabili concluduntur, expletur animus jucundissime lectionis voluptate: quo mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut à continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam

complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum eventorumque nostrorum: habet enim varios actus, multasque actiones & consiliorum, & temporum. Ac non vereor, ne assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonstrarem, me à te potissimum ornari celebrarique velle: neque enim tu is es, qui, quid sis, nescias; & qui non eos magis, qui te non admirentur, invidos, quam eos, qui laudent, assentatores arbitrere. Neque autem ego sum ita demens, ut me sempiternæ gloriæ per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenii gloriam consequatur: neque enim Alexander ille gratiæ causa ab Apelle potissimum pingi, & à Lysippo fingi volebat, sed quòd illorum artem, cum ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat: atque illi artifices, corporis simulacra ignotis nota faciebant: quæ vel si nulli sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari viri: nec minus enim est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem suam passus est esse, quam qui in eo genere laborarunt: unus enim Xenophontis libellus in eo Rege laudando facile omnes imagines omnium, statuasque superavit. Atque hoc præstantius mihi fuerit & ad lætitiâ animi, & ad memoriæ dignitatem, si in tua scripta pervenero, quam

si

si in cæterorum, quòd non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti à Timæo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam auctoritas clarissimi & spectatissimi viri, & in reipublic. maximis gravissimisque causis cogniti, atque inprimis probati: ut mihi non solum præconium, quod, cùm in Sigæum venisset, Alexander ab Homero Achilli tributum esse dixit, sed etiam grave testimonium impertitum clari hominis magnique videatur: placet enim Hector ille mihi Nævianus, qui non tantum laudari se lætatur, sed addit etiam, à laudato viro. Quod si à te non impetro, hoc est, si qua te res impedierit; (neque enim fas esse arbitror, quidquam me rogantem abs te non impetrare) cogar fortasse facere, quod nonnulli sæpe reprehendunt: scribam ipse de me, multorum tamen exemplo, & clarorum virorum: sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere vitia: & verecundius ipsi de sese scribant, necesse est, si quid est laudandum; & prætereant, si quid forte reprehendendum est: accedit etiam, ut minor sit fides, minor auctoritas: multi denique reprehendant, & dicant verecundiores esse præcones ludorum gymnycorum, qui, cum cæteris coronas imposuerint victoribus, eorumque nomina magna voce pronunciarint, cum ipsi ante ludorum missionem corona donentur,

mentur, alium præconem adhibeant, ne sua voce ipsi se victores esse prædicent: hæc nos vitare cupimus, & si recipis causam nostram, vitabimus: idque ut facias, rogamus. Ac, ne forte mirere, cur, cum mihi sæpe ostenderis te accuratissime nostrorum temporum consilii atque eventus literis mandaturum, à te id nunc tantopere & tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quod alacres animo sumus, ut & cæteri, viventibus nobis, ex libris tuis nos cognoscant, & nosmet ipsi vivi gloriola nostra perfruamur. His de rebus quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim: si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium: sin autem differs me in tempus aliud; coram tecum loquar: tu interea non cessabis, & ea, quæ habes instituta, perpolies, nosque diliges. Vale.

Ex eod. Epist. XIII.

Quamquam ipsa consolatio literarum tuarum mihi gratissima est, declarat enim summam benevolentiam conjunctam pari prudentia: tamen illum fructum ex iis literis vel maximum cepi, quod te præclare res humanas contemnentem, & optimè contra fortunam

tunam paratum armatumque cognovi : quam quidem laudem sapientiæ statuo esse maximam, *Non* aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene, aut male vivendi suspensas habere rationes : quæ cogitatio cum mihi non omnino excidisset (etenim penitus infederat) vi tamen tempestatum, & concursu calamitatum erat aliquantum labefactata, atque convulsa : cui te opitulari & video, & id fecisse etiam proximis literis, multumque profecisse sentio : itaque hoc sæpius dicendum : tibi que non significandum solum, sed etiam declarandum arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis literis gratius. Ad consolandum autem cum illa valent, quæ eleganter copioseque collegisti ; tum mihi plus, quam quod firmitudinem gravitatemque animi tui perspexi ; quam non imitari turpissimum existimo : itaque hoc etiam fortio rem me puto, quam te ipsum præceptorem fortitudinis, quod tu mihi videris spem nonnullam habere, hæc aliquando futura meliora : casus enim gladiatorii, similitudinesque eæ, tum rationes in ea disputatione à te collectæ, vetabant me reipub. penitus diffidère : itaque alterum minus mirum, fortio rem te esse, cum aliquid speres : alterum mirum, spe ulla teneri : quid est enim non ita affectum, ut id non deletum extinctumque omne esse fateare ? circumspice omnia membra reipubl. quæ notissima sunt tibi : nullum reperies profecto, quod non fractum debilita-

tūmve sit: quæ persequeretur, aut melius ea viderem, quàm tu vides; aut commemorare possem sine dolore: quanquam tuis monitis, præceptisque, omnis est abjiciendus dolor: ergo & domestica feremus, ut censes; & publica paullo etiam fortius fortasse, quàm tu ipse, qui præcipis: te enim spes aliqua consolatur, ut scribis: nos autem erimus etiam in omni desperatione fortes, tu tamen idem & hortaris, & præcipis: das enim mihi jucundas recordationes conscientiae nostræ, rerūque earum, quas, te in primis auctore, gessimus: præstitimus enim patriæ non minus certe, quàm debuimus, plus profecto, quàm est ab animo cujusquam aut consilio hominis postulatum. Ignoscas mihi de me ipso aliquid prædicanti: quarum enim tu rerum cogitatione nos levare ægritudine voluisti, earum etiam commemoratione lenimur: itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus molestiis & angoribus abducam: transferamque animum ad ea, quibus secundæ res ornantur, adversæ adjuvantur: tecūque & ero tantum, quantum patietur utriusque ætas & valetudo: &, si esse una minus poterimus, quàm volumus; animorum tamen conjunctione iisdem studiis ita fruemur, ut nunquam non unā esse videamur. Vale.

Ex eod. Epist. XXI.

24

Cicero S. D. L. Messinio.

Gratæ mihi tuæ literæ fuerunt: ex quibus intellèxi, quod etiam sine literis arbitrabar, videndi mei te summa cupiditate affectum esse: quod ego ita libenter accipio, ut tamen tibi non concedam: nam, tecum esse, ita mihi omnia, quæ opto, contingant, ut vehementer velim: etenim cum esset major & virorum, & civium bonorum, & jucundorum hominum, & amantium mei copia, tamen erat nemo, quicum essem libentius, quàm tecum; & pauci, quibuscum æque libenter: hoc verò tempore, cum alii interierint, alii absint, alii mutati voluntate sint, unum medius fidius tecum diem libentius posuerim, quàm hoc omne tempus cum plerisque eorum, quibuscum vivo necessario: noli enim existimare, mihi non solitudinem jucundiorē esse, qua tamen ipsa uti non licet, quàm sermones eorum, qui frequentant domum meam, excepto uno, aut ad summum altero: itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, literulis nostris, præterea etiam conscientia consiliorum meorum. Ego enim is sum, quemadmodum
tu

tu facillime potes existimare, qui nihil unquam mea potius, quàm meorum civium causa fecerim: cui nisi invidisset is, quem tu nunquam amasti; (me enim amabas) & ipse beatus esset, & omnes boni: ego sum is, qui nullius vim plus valere volui, quam honestum otium: idemque, cum illa ipsa arma, quæ semper timueram, plus posse sensi, quàm illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram, quavis tuta conditione pacem accipere malui, quam viribus cum valentiore pugnare. Sed & hæc & multa alia coram brevi tempore licebit: neque me tamen ulla res alia Romæ tenet, nisi expectatio rerum Africanarum: videtur enim mihi res in propinquum adducta discrimen: puto autem mea nonnihil interesse: quanquam, id ipsum quid intersit, non sane intelligo; veruntamen, quicquid illinc nunciatum sit, non longe abesse à consiliis amicorum: est enim res ipsa jam in eum locum adducta, ut, quanquam multum intersit inter eorum causas, qui dimicant, tamen inter victorias non multum interfuturum putem: sed plane animus, qui dubiis rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis confirmatus est multum: quem etiam superiores tuæ literæ confirmarunt: quibus intellexi, quam fortiter injuriam ferres, juvitque me, tibi cum summam humanitatem, tum etiam tu-

as literas profuisse: verum enim scribam: teneriore mihi animo videbare, sicut omnes fere, qui, vita ingenua, in beata & libera civitate viximus: sed ut illa secunda moderate tulimus: sic hanc non solum adversam, sed etiam funditus everfam fortunam fortiter ferre debemus: ut hoc saltem in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quem etiam beati contemnere debebamus, propterea quod nullum sensum esset habitura, nunc, sic affecti, non modò contemnere debeamus, sed etiam optare. Tu, si me diligis, fringere isto otio; tibi que persuade, *Præter* culpam, ac peccatum, quo semper caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile, aut pertimescendum. Ego, si videbitur recte fieri posse, ad te veniam brevi: si quid acciderit, ut mutandum consilium sit; te certiores faciam statim. Tu, ita fac cupidus mei videndi sis, ut istinc te ne moveas tam infirma valetudine, nisi ex me prius quæsieris per literas, quid te velim facere. Me velim, ut facis, diligas, valetudinique tuæ & tranquillitati animi servias. Vale.

Ex lib. VII. ad fam. Epist. III.

25

Cicero S. D. Mario.

Perſæpe mihi cogitanti de communibus
miferiis, in quibus tot annos verſamur, &
ut video, verſabimur, ſolet in mentem venire
illius temporis, quo proxime fuimus una: quin
etiam ipſum diem memoria teneo: nam ad
III. Idus Maias, Lentulo, & Marcello *Cof.*
cùm in Pompeianum veſperi veniſſem, tu mi-
hi ſolicitò animo præſto fuiſti: ſolicitum au-
tem te habebat cogitatio tum officii, tum
etiam periculi mei: ſi manerem in Italia; ve-
rebare, ne officio deeſſem: ſi proficiſcerer ad
bellum; periculum te meum commovebat,
quo tempore vidifti proſectò me quoque ita
conturbatum, ut non explicarem, quid eſſet
optimum factu: pudori tamen malui, famæ-
que cedere, quàm ſalutis meæ rationem du-
cere: cujus me mei facti pœnituit, non tam
propter periculum meum, quàm propter vi-
tia multa, quæ ibi offendi, quò veneram: pri-
mum, neque magnas copias, neque bellico-
ſas: deinde, extra ducem, paucòſque præ-
terea, (de principibus loquor) reliqui primum
in ipſo bello rapaces, deinde in oratione ita
crudeles, ut ipſam victoriam horrerem: ma-
ximum autem æs alienum ampliffimorum vi-
rorum:

rorum: quid quæris; nihil boni præter causam. Quæ cum vidissem, desperans victoriam, primum cœpi suadere pacem, cujus fueram semper auctor: deinde, cum ab ea sententia Pompeius valde abhorreret, suadere institui, ut bellum duceret: hoc interdum probabat: & in ea sententia videbatur fore; & fuisset fortasse, nisi quadam ex pugna cœpisset suis militibus confidere: ex eo tempore vir ille summus, nullus imperator fuit: signa tiro-
ne & collectitio exercitu cum legionibus robustissimis contulit: victus, turpissime, amissis etiam castris, solus fugit: hunc ego belli mihi finem feci: nec putavi, cum integri pares non fuisset, fractos superiores fore: discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Jubam confugiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria: certe nihil fuit præterea; si te victori nolles aut non auderes committere. Ex omnibus autem iis, quæ dixi, incommodis, nihil tolerabilius exilio, præsertim innocenti, ubi nulla adjuncta est turpitudine: addo etiam, cum ea urbe careas, in qua nihil sit, quod videre possis sine dolore, ego cum meis (si quidquam nunc cujuspiam est) etiam in meis esse malui: quæ acciderunt, omnia dixi futura: veni domum, non quod optima vivendi conditio esset, sed tamen, si esset aliqua forma rei-
public.

public. tanquam in patria ut essem; si nulla, tanquam in exilio: mortem mihi cur confiscerem, causa nulla visa est; cur optarem, multæ: vetus est enim, *Ubi* non sis, qui fueris, non esse, cur velis vivere: sed tamen, *Vacare* culpa, magnum est solatium; præsertim cum habeam duas res, quibus me sustentem, optimarum artium scientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi vivo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidem. Hæc ad te scripsi verbosius; & tibi molestus fui, quod te cum mei, tum reipubl. cognovi amantissimum: notum tibi omne consilium meum esse volui, ut primum scires, me nunquam voluisse plus quenquam posse, quam universam rempublicam: postea autem quam alicujus culpa tantum valeret unus, ut obsisti non posset, me voluisse pacem: amisso exercitu, & eo dūce, in quo spes fuerat uno, me voluisse etiam reliquis omnibus: postquam non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli: nunc autem, si hæc civitas est, civem esse me; si non, exulem esse non incommodiore loco, quam si me Rhodum aut Mitylenas contulissim. Hæc tecum coram malueram; sed, quia longius fiebat, volui per literas eadem; ut haberes, quid diceres, si quando in vituperatores meos incidisses: sunt enim, qui, cum mens interitus nihil fuerit reipubl. profuturus, criminis loco patent esse, quod vivam: quibus ego certo scio non videri satis multos

multos perisse: qui si me audissent, quamvis iniqua pace, honeste tamen viverent: armis enim inferiores, non causa, fuissent. Habes epistolam verbosiolem fortasse, quàm velles: quod tibi ita videri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego, si quæ volo, expediero, brevi tempore te, ut spero, videbo. Vale.

Ex lib. VIII. ad fam. Epist. XII.

26

M. Caelius S. D. M. Ciceroni.

Tanti non fuit Arsacem capere, Saleuciam expugnare, ut earum, quæ hic gestæ sunt, spectaculo careres: nunquam tibi oculi doluissent, si in repulsa Domitii vultum vidisses: magna illa comitia fuerunt: & plane studia ex partium sensu apparuerunt: perpauca, necessitudinem secuti, officium præstiterunt: itaque mihi est Domitius inimicissimus, ut ne familiarem quidem suum quenquam tam ode-rit, quàm me; atque eo magis, quòd per injuriam sibi putat ereptum, cujus ego auctor fuerim: nunc fuerit tam gavisos homines suum dolorem, unumque me studiosiorem Antoinii. Nam Cn. Saturninum adolescentem ipse Cn. Domitius reum fecit, sane quam superiore à vita invidiosum: quod judicium nunc in exspectatione est, etiam in bona spe, post
Sex.

Sex. Pæducei absolutionem. De summa rep. sæpe tibi scripsi, me etiamnum pacem non videre: &, quo propius ea contentio, quam fieri necesse est accedit; eo clarius id periculum apparet: propositum hoc est, de quo, qui rerum potiuntur, sunt dimicaturi: quod Cn. Pompeius constituit non pati, C. Cæsarem consulem aliter fieri, nisi exercitum & provincias tradiderit: Cæsari autem persuasum est, se salvum esse non posse, si ab exercitu recesserit; fert illam tamen conditionem, ut ambo exercitus tradunt: sic illi amores & invidiosa conjunctio non ad occultam recidit obtrectionem, sed ad bellum erumpit: néque, mearum rerum quid consilii capiam, reperio: quod non dubito, quin te quoque hæc deliberatio sit perturbatura: nam mihi cum hominibus his & gratia, & necessitudo est: tum causam illam, non homines, odi. Illud te non arbitror fugere, quin homines in dissensione domestica debeant, quàm diu civiliter sine armis certetur: honestiorem sequi partem: ubi ad bellum & castra ventum sit, firmiorem; & id melius statuere, quod tutius sit. In hac discordia video Cn. Pompeium senatum, quique res judicant, secum habiturum; ad Cæsarem omnes, qui cum timore aut mala spe vivant, accessuros: exercitum conferendum non esse. omnino sat spatii sit ad considerandas utriusque copias, & ad eligendam partem. Prope oblitus sum, quod maxime fuit scribendum.

Scis:

Se
fig
ace
lon
tur
& v
nes
Sca
piu
est
quò
exil
futu
bell
coro
que
peri
bi fo

27

N
an
ster,
que
scular

Scis Appium censorem hic ostenta facere? de signis, & tabulis, de agri modo, de ære alieno acerrime agere; persuasum est ei, censuram lomentum aut nitrum esse: errare mihi videtur: nam sordes eluere vult; venas sibi omnes & viscera aperit: curre, per deos, atque homines; & quamprimum hæc risum veni: legis Scantiniae iudicium apud Drusum fieri: Appium de tabulis & signis agere, crede mihi, est properandum. Curio noster sapienter id, quod remisit de stipendio Pompeii, fecisse existimatur: ad summam quæris, quid putem futurum? si alteruter eorum ad Parthicum bellum non eat, video magnas impendere discordias: quas ferrum & vis iudicabit: uterque & animo & copiis est paratus: sine summo periculo fieri posset, magnum & jucundum tibi fortuna spectaculum parabat. Vale.

Ex lib. XI. ad fam. Epist. XXVII.

27

Cicero S. D. C. Matio.

Nondum fatis constitui, molestiane plus, an voluptatis attulerit mihi Trebatius noster, homo tum plenus officii, tum utriusque nostrum amantissimus: nam cum in Tusculanum vesperi venissem; postridie ille ad
K me,

me, nondum fatis firmo corpore cum esset, mane venit: quem cum objurgarem, quod parum valetudini parceret: tum ille, nihil sibi fuisse longius, quam ut ne videret: numquidnam, inquam, novi? detulit ad me querelam tuam: de qua prius quam respondeo, pauca præponam. Quantum memoria repetere præterita possum, nemo est mihi te amicus antiquior. Sed *Vetustas* habet aliquid commune cum multis, amor non habet: dilexi te, quo die cognovi, meque à te diligi judicavi: tuus deinde discessus, isque diuturnus, ambitio nostra, & vitæ dissimilitudo non est passa voluntates nostras consuetudine conglutinari: tuum tamen erga me animum agnovi multis annis ante bellum civile, cum Cæsar esset in Gallia: quod enim vehementer mihi utile esse putabas, nec inutile ipsi Cæsari, perfecisti, ut ille me diligeret, coleret, haberet in suis. Multa prætereo, quæ temporibus illis inter nos familiarissime dicta, scripta, communicata sunt: graviora enim sunt consecuta. Et initio belli civilis, cum Brundisum versus ires ad Cæsarem, venisti ad me in Formianum primum, hoc ipsum, quanti, præsertim temporibus illis? deinde, oblitum me putas consilii, sermonis, humanitatis tuæ? quibus rebus interesse memini Trebatium. Nec verò oblitus sum literarum tuarum, quas ad me misisti: cum Cæsari obviam venissem in agro, ut arbitror,

bitror, Trebulano. Secutum illud tempus est, cum me ad Pompeium proficisci sive pudor meus coegit, sive officium, sive fortuna: quod officium tuum, quod studium, vel in absentem me, vel in præsentes meos defuit? quem porro omnes mei & mihi, & sibi te amitiorem judicaverunt? Veni Brundisium: oblitum ne me putas, qua celeritate, ut primum audieris, ad me Tarento advolaris? quæ tua fuerit assessio, oratio, confirmatio animi mei fracti communium miseriarum metu? Tandem aliquando Romæ esse cœpimus: quid defuit nostræ familiaritati? in maximis rebus, quonam modo me gererem adversus Cæsarem, usus tuo consilio sum: in reliquis officiis cui tu tribuisti, excepto Cæsare præter me, ut domum ventitares, horasque multas sæpe suavissimo sermone consumeres? tum cum etiam, si meministi, ut hæc φιλοσοφόμενα, [*philosophica*] scriberem, tu me impulisti: post Cæsaris reditum quid tibi majori curæ fuit, quam ut essem ego illi quam familiarissimus? quod effeceras. Quorsum igitur hæc oratio longior, quam putaram; quia sum admiratus, te, qui hæc nosse deberes, quidquam à me commissum, quod esset alienum nostra amicitia, credidisse: nam præter hæc, quæ commemoravi, quæ testata sunt, & illustria, habeo multa occultiora, quæ vix verbis exsequi possum: omnia me tua delectant, sed

maxime maxima cum fides in amicitia, consilium, gravitas, constantia, tum lepos, humanitas, literæ : quapropter redeo nunc ad querelam. Ego, te suffragium tulisse in illa lege, primum non credidi : deinde, si credidissem, nunquam id sine aliqua justa causa existimarem te fecisse : dignitas tua facit, ut animadvertatur, quidquid facias : malevolentia autem hominum, ut nonnulla durius, quàm à te facta sint, proferantur : ea si tu non audis; quid dicam, nescio ; equidem, si quando audio, tam defendo, quam me scio à te contra iniquos meos solere defendi : defensio autem est duplex : alia sunt quæ liquido negare soleam, ut de isto ipso suffragio : alia quæ defendam à te pie fieri, & humane, ut de curatione ludorum : sed te, hominem doctissimum, non fugit, si Cæsar rex fuerit, quod mihi quidem videtur, in utramque partem de tuo officio disputari posse ; vel in eam, qua ego uti soleo, laudandam esse fidem, & humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum diligas ; vel in eam, qua nonnulla utuntur, libertatem patriæ, vitæ, amici anteponendam : ex his sermonibus utinam essent delatæ ad te disputationes meæ. Illa vero duo, quæ maxima sunt laudum tuarum, quis aut libentius, quàm ego, commemorat, aut sapius, te & non suscipiendi belli civilis gravissimum auctorem fuisse, & moderandæ victoriæ ? in quo qui mihi non assentiretur, inveni-

nemi-

ne
fa
lit
off
neo
tea

28

M
pi,
bere
non
mab
conf
miss
anim
que
quar
mea
bene
esse;
me,
citia
sunt,
lerin
nis n

neminem. Quare habeo gratiam Trebatio : familiari nostro, qui mihi dedit causam harum literarum : quibus nisi credideris ; me omnis officii & humanitatis expertem judicaris : quo nec mihi gravius quidquam potest esse, nec à te alienius. Vale.

Ex eod. Epist. XXVIII.

28

Matius S. D. Ciceroni.

Magnam voluptatem ex tuis literis ce-
pi, quòd, quam speraram, atque optaram, ha-
bere te de me opinionem cognovi : de qua etsi
non dubitabam ; tamen, quia maximi existi-
mabam, ut incorrupta maneret, laborabam :
consciùs autem mihi eram, nihil à me com-
missum esse, quod boni cujusquam offenderet
animum : eo minus credebam, plurimis, at-
que optimis artibus ornato tibi temere quid-
quam persuaderi potuisse, præsertim in quem
mea propensa & perpetua fuisset atque esset
benevolentia : quod quando, ut volui, scio
esse ; respondebo criminibus, quibus tu pro
me, ut par erat, tua singulari bonitate & ami-
citia nostra sæpe restitisti : nota enim mihi
sunt, quæ in me post Cæsaris mortem contu-
lerint. Vitio mihi dant, quòd mortem homi-
nis necessarii graviter fero, atque eum, quem
dilexi

dilexi, periisse indignor: aiunt enim patriam
amicitiæ præponendam esse: perinde ac si jam
vicerint, obitum ejus reip.^s fuisse utilem: sed
non agam astute: fateor me ad istum gradum
sapientiæ non pervenisse: neque enim Cæsa-
rem in dissentione civili sum secutus: sed ami-
cum, quanquam re offendebar, tamen non de-
ferui; neque bellum unquam civile, aut etiam
causam dissentionis probavi; quam etiam nas-
centem extinguere, summe studui: itaque in vi-
ctoria hominis necessarii, neque honoris, ne-
que pecuniæ dulcedine sum captus: quibus
præmiis reliqui, minus apud eum, quam ego,
cum possent, immoderate sunt abusi. Atque
etiam res familiaris mea, lege Cæsaris dimi-
nuta est: cujus beneficio plerique, qui Cæ-
saris morte lætantur remanserunt in civitate:
Civibus victis ut parceretur, æque, ac pro mea
salute, laboravi. Possum igitur, qui omnes
voluerim incolumes, eum, à quo id impetra-
tum est, periisse non indignari? cum præfer-
tim iidem homines illi & invidiæ, & exitio
fuerint. Plecteris ergo, inquit; quando
factum nostrum improbare audes: ô super-
biam inauditam! alios in facinore gloriari,
aliis ne dolore quidem impune licere: at hæc
etiam servis semper libera fuerunt, timerent,
gauderent, dolerent, suo potius, quam alterius
arbitrio: quæ nunc, ut quidem isti dicunt, li-
bertatis auctores metu nobis extorquere co-

nantur

nantur, sed nihil agunt : nullius unquam periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate desciscam. *Nunquam* enim honestam mortem fugiendam, sæpe etiam appetendam putavi. Sed quid mihi succensent, si id opto, ut poeniteat eos fui facti? cupio enim Cæsaris mortem omnibus esse acerbam; at debeo pro civili parte rempubl. velle salvam: id quidem me cupere, nisi & antea acta vita, & reliqua mea spes, tacente me, probat: dicendo vincere non postulo: quare majorem in modum te rogo, ut rem potiore oratione ducas: mihi que si sentis expedire recte fieri, credas nullam communionem cum improbis esse posse: an, quod adolescens præstiti, cum errare cum excusatione possem; id nunc, ætate præcipitata, commutem, ac me ipse retexam? non faciam; neque, quod displiceat, committam, præterquam quod hominis mihi conjunctissimi ac viri amplissimi doleo gravem casum: quod si aliter essem animatus; nunquam, quod facerem, negarem; ne & in peccando improbus, & in dissimulando timidus ac vanus existimarer. At ludos, quos Cæsaris victoriæ Cæsar adolescens fecit, curavi. At id ad privatum officium, non ad statum reip. pertinebat, quod tamèn munus & hominis amicissimi memoriæ, ac honoribus præstare, etiam mortui, debui; & optimæ spei adolescenti, ac dignissimo Cæsare, petenti negare non potui. Veni etiam

consulis Antonii sæpe domum salutandi causa: ad quem, qui me parum patriæ amantem esse existimant, rogandi quidem aliquid aut auferendi causa frequentes ventitasse reperies. Sed quæ hæc est arrogantia, quod Cæsar nunquam interpellavit: quin, quibus vellem, atque etiam quos ipse non diligebat, tamen iis uter; eos, qui mihi amicum eripuerunt, carpendo me, efficere conari, ne, quos velim diligam? sed non vereor, ne aut meæ vitæ modestia parum valitura sit in posterum contra falsos rumores; aut etiam iis, qui me non amant propter meam in Cæsarem constantiam, non malim mei, quàm sui similes amicos habere: mihi quidem si optata contingent: quod reliquum est vitæ, in otio Rhodi degam: sin casus aliquis interpellarit, ita ero Romæ, ut rectè fieri semper cupiam. Trebatio nostro magnas gratias ago, quòd tuum erga me animum simplicem, atque amicum, aperuit; & quòd eum, quem semper dilexi lubenter, quo magis jure colere atque observare deberem, fecit. Bene vale, & me dilige.

Ex lib. II. ad fam. Epist. XVI.

29

Cicero imp. S. D. Cælio adili cur.

Magno dolore me affecissent tuæ literæ, nisi jam & ratio ipsa depulisset omnes molestias,

lestias, & diuturna desperatione rerum obdu-
risset animus ad dolorem novum: sed tamen,
quare acciderit, ut ex meis superioribus lite-
ris id suspicari, quod scribis, nescio: quid
enim fuit in illis, præter querelam tempo-
rum, quæ non animum meum magis solici-
tum haberent, quàm tuum? nam non eam co-
gnovi aciem ingenii tui; quod ipse videam,
te id ut putem videre. Illud miror, adduci po-
tuisse te, qui me penitus nosse deberes, ut me
existimare aut tam improvidum, qui ab ex-
citata fortuna ad inclinatam & prope jacen-
tem descissem; aut tam inconstantem, ut
collectam gratiam florentissimi hominis ef-
funderem, à meque ipse deficerem, &, quod
initio semperque fugi, civili bello interes-
sem. Quod est igitur meum triste consilium?
ut discederem fortasse in aliquas solitudines:
nosti enim non modo stomachi mei, cujus tu
similem quondam habebas, sed etiam oculo-
rum in hominum insolentium indignitate fa-
stidium. Accedit etiam molesta hæc pompa
lictorum meorum, noménque imperii, quo
appellor: eo si onere carerem, quamvis par-
vis Italiæ latebris contentus essem: sed incur-
rit hæc nostra laurus non solum in oculos, sed
jam etiam in vuculas malevolorum: quod cum
ita esset, nihil tamen unquam de profectio-
ne, nisi vobis approbantibus, cogitavi: sed mea
prædiola tibi nota sunt: in his mihi necesse est
esse,

esse, ne amicis molestus sim. Quod autem in maritimis facillime sum, moveo nonnullis suspicionem, velle me navigare: quod tamen fortasse non nollem, si possem ad otium: nam ad bellum quidem, quid convenit? praefertim contra eum, cui spero me satisfacisse; ab eo, cui tamen satisfieri nullo modo potest. Deinde sententiam meam tu facillime perspicere potuisti jam ab illo tempore, cum in Cumanum mihi obviam venisti: non enim te celavi: sed nonne tum providisti, quam abhorrerem ab urbe relinquenda? quod cum audissem; nonne tibi affirmavi, quidvis me potius perpeffurum, quam ex Italia ad bellum civile exiturum? quid ergo accidit, cur consilium mutarem? nonne omnia potius, ut in sententia permanerem? credas hoc mihi velim, quod puto te existimare, ex his miseriis nihil aliud me quærere, nisi ut homines aliquando intelligant, me nihil maluisse, quam pacem: ea desperata, nihil tam fugisse, quam arma civilia: hujus me constantiae puto fore ut nunquam poeniteat: etenim memini in hoc genere gloriari solitum esse familiarem nostrum Q. Hortensium, quod nunquam bello civili interfuisset: hoc nostra laus erit illustrior, quod illi tribuebatur ignavia, de nobis id existimari posse non arbitror. Nec me ista terrent quæ mihi à te ad timorem fidissime atque amantissime proponuntur: nulla est enim acerbitas, quæ

Quæ non omnibus, hac orbis terrarum perturbatione, impendere videatur: quam quidem ego à rep. meis privatis & domesticis incommodis libentissime, vel istis ipsis, quæ tu memones ut caveam, redemissim. Filio meo, quem tibi carum esse gaudeo, si erit ulla respubl. satis amplum patrimonium relinquam, memoriam nominis mei: sin autem nulla erit, nihil accidit ei separatim à reliquis civibus. Nam, quod rogas, ut respiciam generum meum, adolescentem optimum, mihiq; carissimum: an dubitas, cum scias quanti cum illum, tum verò Tulliam meam faciam, quin ea me cura vehementissime sollicitè? & eo magis, quòd in communibus miseriis hac tantum oblectabar specula, Dolabellam meum, vel potius nostrum, fore ab iis molestiis, quas liberalitate sua contraxerat, liberum? velim quæras, quos ille dies sustinuerit, in urbe dum fuit, quàm acerbos sibi, quàm mihi ipsi socero non honestos. Itaque neque ego hunc Hispaniensem casum exspecto; de quo mihi exploratum est, ita esse, ut tu scribis: nec quidquam astute cògito: si quando erit civitas; erit profecto nobis locus: sin autem non erit; in easdem solitudines tu ipse, ut arbitror, venies, in quibus nos consedisse audes. Sed ego fortasse vaticinor; & hæc omnia meliores habebunt exitus: recordor enim desperationes eorum, qui senes erant adolescente me: eos ego fortasse
nunc

nunc imitor, & utor ætatis vitio: velim ita sit: sed tamen, togam prætextam texi Oppio; puto te audisse: nam Curtius noster dibaphum cogitat: sed eum infector moratur. Hæc adpersi, ut scires, me tamen in stomacho solere ridere. De Dolabella, quod scripsi, suadeo videas, tanquam si res tua agatur. Extremum illuderit: nos nihil turbulenter, nihil temere faciemus: te tamen oramus, quibuscunque erimus in terris, ut nos liberósque nostros ita tueare, ut amicitia nostra & tua fides postulabit. Vale.

CICE-

CICERONIS EPISTOLÆ

Familiares, quo tempore scriptæ sint.

Post Consulatum, scripta sunt omnes, quæ vocantur Familiares.

Ante Exilium; propter conjurationem Clodianorum, scripta sunt 5 libri 5. Prima, quæ Pompeio Magno inscribitur. Secunda, Q. Metelli Celeris ad Ciceronem. Tertia, Ciceronis ad ipsum. Quarta, ad C. Antonium. Quinta, ad Sextium.

In exilio scripta sunt 5 lib. 14. ad uxorem Terentiam.

Post exilium omnes reliquæ. Sed ad Lentulum libri 1 diversis sunt scripta temporibus.

Appendix de Terentia, Ciceronis uxore, & Epistolis ad eam datis. De Tirone, Ciceronis liberto. De Cicerone filio. De Tullia ejusdem filia. Item, de Q. Fratre, & T. Pomponio Attico.

Terentia, Ciceronis uxor peperit ei filiam Tulliam

liam domine, ac deinde filium, qui & ipse est appellatus Cicero. Illa verò facto divorzio, biennio ante Ciceronis mortem, Vibio Rufo deinde nupsisse dicitur, annumque postea implevisse 103, aut ut Plinius, 117. Scripsit ad hanc Cicero Epistolas aliquot. Nam Pompeio Magno (quem bello civili adversus Caesarem in Graciam erat comitatus) in pugna Pharsalica jam superato, Cicero ab armis & partibus Pompeianis recessit, & in Italiam reversus Brundisii, qua civitas est nobili portu in Calabria regione Italiae, per menses complures est commoratus, nec illinc antè discessit, quam Caesarem, bello Alexandrino jam in Aegypto confecto, audiret Tarentum appulisse. Ex Brundisina igitur civitate multas ad Terentiam & ad plures alios Epistolas dedit.

Tiro Ciceronis libertus vir fuit praestanti eruditior & fide singulari, & hoc nomine Ciceroni carissimus, ab coque è servo manumissus, & ferè perpetuus studiorum socius, quem Cicero rediens è Cilicia Romam, reliquerat agrotum Patris Peloponnesi oppido.

Hunc igitur Cicero lib. 16. multis Epistolis adhortatur, ut diligenter curet valetudinem. Tiro verò jam restitutus, ubi in urbem rediisset, in morbum iterum incidit, ad quem à Cicerone, tum in agris existente, scriptae putantur Epistola aliquot libri 16.

Cicero Ciceronis filius, quamvis à patre optimis literarum, ac postea Athenis sub praeceptore Cratippo Philosophiae praeceptis diligenter foret institutus, multum tamen à parente degenerasse scribitur.

Tullia

Tullia Ciceronis filia, fuit puella tanta animi suavitatem & ingenii elegantiam, ut eam Cicero nunc suam animulam, nunc animam dimidium suam, solitus sit appellare. Hac primum nupsit C. Pisoni, deinde Furio Crassipedi, ac postremo Dolabella, à quo dimissa, ex partu mortem obiit.

Quintus Cicero, Marci frater, primum legatus Caesaris in Gallia, deinde ad regendam Asiam Proconsul missus, uxorem duxit sororem T. Pomponii Attici.

T. Pomponius Atticus nobilis eques Romanus cum Athenis diu egisset, adeo perfectè eam linguam didicit, ut illinc Attici cognomen Romam deportavit. Sic enim Gracè loquebatur, (auctore Cornelio Nepote, qui ejus vitam descripsit) ut Athenis natus crederetur. Vir fuit eccellente ingenio, summa humanitate, & magnis praeclitus divitiis, amicus Ciceronis integerrimus, quem ab urbe pulsum sestertium ducentis & quinquaginta millibus juvit & prosecutus est. Ad hunc senem Cicero senex scripsit de Senectute Dialogum, qui Cato Major inscribitur, & Volumen Epistolarum, quae Epistola Cic. ad Atticum inscribuntur, quae scriptae sunt omnes post Ciceronis Consulatum.